

OP VERHAAL KOMEN

Jan Huls

Priester en mens
op zoek naar sporen van God

Op verhaal komen

Ter gelegenheid van de 80ste verjaardag van pastor Jan Huls

Opdrachtgever	Bestuur parochie Heilige Vier Evangelisten
Gesprekspartner pastor Huls	Pastoor Thanh Ta
Auteur en redacteur	Marianne van Waterschoot
Vormgeving	Het Span vormgevers
Drukwerk	Dynamo-Humm

Bijbelcitaten in deze uitgave zijn genomen uit de Willibrordusvertaling (1995).
De citaten onderaan de titelpagina’s zijn van pastor Jan Huls.

© 2014 Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoudsopgave

Voorwoord	9
Jeugd en jonge jaren	13
Gezin	14
Oorlogsjaren	15
Vorming en opleiding	17
Priesterwijding	20
Voortgaande roeping	21
God, mens, gemeenschap	25
Onze God	26
Goddelijk mens	27
Kerk zijn is gemeenschap zijn	29
Intercambio	31
Oecumenische samenwerking	33
Priester, pastor, kerk	35
Ambt en werk	36
Communio	37
Kwetsbaren	37
Paus Fransciscus	38
Op verhaal komen	43
Mijn leven is een getuigenis	44
Goed en kwaad	45
Gezondheid	45
Sterven	46
Levensloop	51
Artikelen van Pastor Jan Huls uit parochieblad ‘onderweg’ in de periode 2007-2009	53

Aan allen, die mij het kostbare geschenk
van vriendschap en naastenliefde hebben gegeven

Voorwoord

Het schrijven van een ‘woord vooraf’ geschiedt altijd aan het eind, wanneer de rest van het boek al geschreven is. Ik kreeg van de schrijfster en redacteur, Marianne van Waterschoot, het tekstuele concept onder ogen, waarin ruimte werd gereserveerd voor een ‘woord vooraf door de pastoor’. Graag schrijf ik het voor dit boek, over en voor Jan Huls. Temeer omdat ik ook zelf bij de totstandkoming betrokken ben geweest.

Dit boek komt uit ter gelegenheid van de 80^e verjaardag van pastor Jan Huls op 5 april 2014. Het is een bescheiden cadeau van de parochie aan Jan. Een blijk van waardering en dank voor zijn toewijding, inzet, inspiratie en aanwezigheid. Jan is nu officieel tien jaar met emeritaat, maar nog altijd betrokken op het wel en wee van de parochie, de parochianen en het verenigingsleven. In die zin maakt hij nog volop deel uit van de gemeenschap en daar zijn we gelukkig mee.

Door dit boek aan te nemen geeft Jan ons óók een cadeau. Dat accepteren viel hem namelijk niet gemakkelijk. Pastor Jan staat niet graag in het middelpunt van de belangstelling. Hij dient liever. “Mijn mening is slechts één mening, mijn verhalen zijn slechts een momentopname.” Aldus Jan. Hij had dit boek daarom liever niet laten uitkomen. Dat het toch gebeurt, is te danken aan het enthousiasme van velen. Het is Jans cadeau aan ons, omdat hij ons deelgenoot maakt van zijn levensverhaal en – ideaal.

In dit boek komt Jan letterlijk en figuurlijk aan het woord. Wat de lezer leest, is de weergave van een aantal gesprekken, die ik met Jan heb gevoerd. Daarom draagt dit boek als titel *Op verhaal komen*. De subtitel luidt: Jan Huls. Priester en mens op zoek naar sporen van God. Hoewel dit niet een letterlijk citaat van Jan is, omvat dit wel zijn levensmissie. Tijdens onze gesprekken benadrukte Jan dat het niet om hem moest gaan, maar om de Blijde Boodschap. Wie Jan kent, weet dat hij hier zelf vol van is en dat hij anderen enthousiast wil maken voor die Blijde Boodschap, zoals hij het zelf zegt.

De weerslag van de gesprekken leidt de lezer binnen in Jans denken over God, kerk, spiritualiteit, solidariteit, ouderdom, ziekte en dood. Hij is 'onrustig gefascineerd' hoe God met mensen omgaat en begaan is. Hij durft stelling te nemen in geloofsthema's die hem en ons aangaan. Maar dat niet alleen. De lezer krijgt ook een kijkje in Jans jeugd-jaren, het gezin waar hij uit voortkomt en zijn vormingsjaren op het seminarie. De lezer mag delen in de veranderingen in kerk en samenleving, die zijn weerslag hebben gehad op de persoon en priester die hij later geworden is. Jan vertelde zijn verhaal met passie, maar ook met weemoed. Jan is 'op verhaal gekomen'. De joods-Hongaarse György Konrád - die wordt gezien als één van de belangrijkste schrijvers van de twintigste eeuw en vooral bekend is als sterk voorstander van individuele vrijheid - schreef ooit: 'De vraag naar de zin van het leven beantwoordt iedereen met zijn eigen levensloop'. Zo ook Jan.

Men zegt weleens: "We staan op de schouders van onze voorgangers." Dat geldt niet alleen voor pastores, maar ook voor gelovigen en kinderen van onze tijd. Wij staan op de schouders van onze ouders, opvoeders, onze geestverwanten, inspirators, voorgangers en hopen op die manier wat verder dan de horizon te kunnen kijken. Door verder te kijken, kunnen we bouwen aan ons leven, aan onze wereld, aan de Kerk. Aan Gods Rijk op aarde. Ons leven, ons geloof en ons werk zijn mogelijk vanwege het vele werk dat is verricht door hen die ons voorgingen. Als één van Jans opvolgers voel ik me als pastoor geïnspireerd door zijn geloof en kijk op het leven.

Dit boek vertelt niet alleen over wat geweest is, maar ook over het hier en nu, over de weg die Jan gaat. Het gaat over de toekomst die voor hem ligt, over zijn visioen van Gods Rijk op aarde. Dit boek vormt niet alleen een voltooiing van Jans actieve arbeid in het pastoraat, het is ook een bevestiging en blijk van waardering voor allen en alles waardoor en waarvoor hij geleefd heeft. En waar hij nog steeds voor leeft. Jan geeft ons met dit boek een bijzonder geestelijk testament. Zelf zal hij dit relativeren en op het standpunt blijven staan: "Mijn mening is maar één mening. Mijn woorden een momentopname." Bescheidenheid siert Jan. Voor hem is dit niet meer dan een aandenken.

Behalve Jan wil ik tot slot namens het parochiebestuur van de Heilige Vier Evangelisten een aantal mensen bedanken die hebben bijgedragen om dit boek te realiseren.

Gretha Meijer, redactielid van het parochieblad *Onderweg*, heeft een twintigtal artikelen van Jan kunnen achterhalen. Deze artikelen zijn geschreven tussen 2007 en 2009. Jan was inmiddels drie à vier jaar met emeritaat. U vindt ze in de tweede helft van dit boek. Naast het beeldmateriaal uit Jans eigen collectie, heeft Piet Wijnands een aantal unieke foto's van Jan uit verschillende periodes ter beschikking gesteld. Dank aan hen beiden!

Last but not least dank ik Marianne van Waterschoot. Ze heeft Jans verhalen op professionele wijze tot een mooi boek verwerkt in de geringe tijd die haar werd gegeven. Haar grootste inspanningen betreffen het bewerken van mijn gesprekken met Jan, omdat spreektaal niet altijd lees-taal is, al was vaak een half woord genoeg door de manier van vragen en antwoorden, gezichtsuitdrukkingen en lichaams-taal. Halve zinnen zijn doorgaans aangevuld.

Bovendien was er aanvullende informatie nodig, om de context voor de lezer helder te houden.

Jans vertellingen zijn hier en daar enigszins bewerkt, omdat de levendigheid ervan bewaard moest blijven. Jan is uiteraard betrokken geweest bij het hele proces. Hij kreeg alle vrijheid om wijzigingen aan te brengen, dan wel uitspraken of feiten te corrigeren of nuanceren.

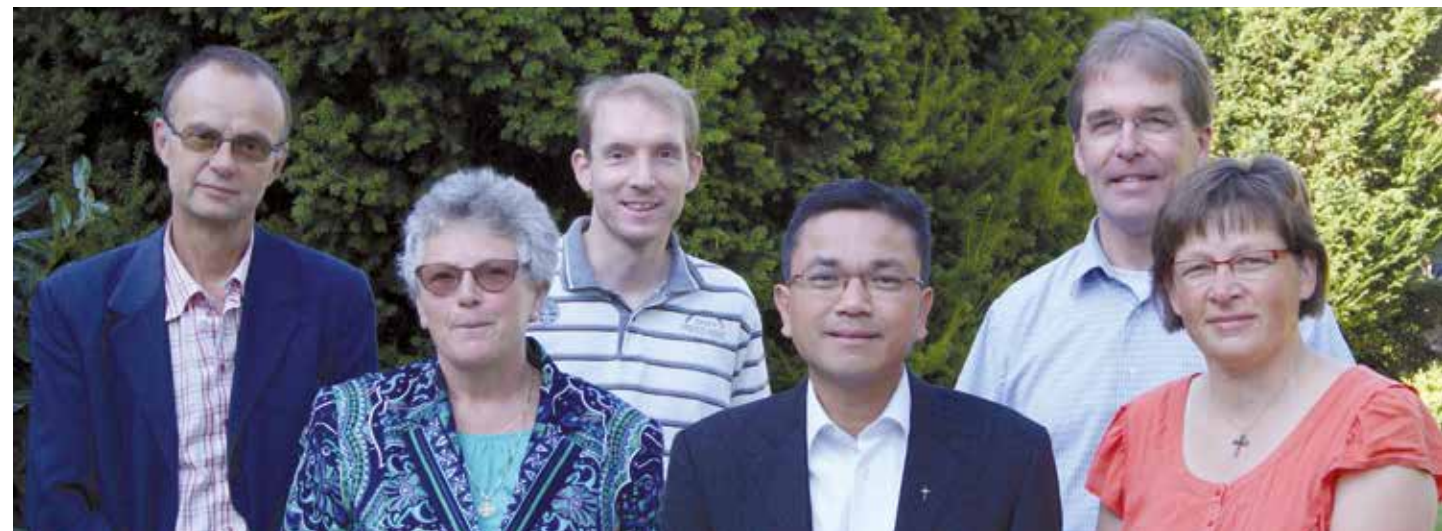
Het eindresultaat van onze weg met Jan ligt voor u. Ik wens u van harte veel leesvreugde en inspiratie. Leeft het voort!

Mede namens het parochiebestuur en pastores-team feliciteer ik Jan van harte met zijn 80e verjaardag. Wij bidden hem Gods rijkste zegen toe!

Zevenaar, april 2014

Pastoor Thanh Ta,

parochies Heilige Vier Evangelisten en Sint Willibrordus

Eer aan God

*Eer aan God in den hoge,
en vrede op aarde aan de mensen die Hij liefheeft.*

Wij loven U.

Wij prijzen en aanbidden U.

Wij verheerlijken en zeggen U dank voor Uw grote heerlijkheid.

Heer God, hemelse Koning, God, almachtige Vader;

Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus;

Heer God, Lam Gods, Zoon van de Vader;

Gij, die wegneemt de zonden der wereld, ontferm u over ons;

Gij, die wegneemt de zonden der wereld, aanvaard ons gebed;

Gij, die zit aan de rechterhand van de Vader, ontferm U over ons.

Want Gij alleen zijt de Heilige.

Gij alleen de Heer.

*Gij alleen de Allerhoogste: Jezus Christus,
met de heilige Geest in de heerlijkheid van God de Vader.*

Amen

JEUGD EN JONGE JAREN

Als God bestaat, wat doe jij dan?

Gezin

Donderdag 5 april, mijn geboortedag, was een zonnige lentedag. De lucht was onbewolkt en er waaide een matige wind. Geen vuiltje aan de lucht zou je denken. Maar het waren de jaren voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Mijn geboorteplaats Dinxperlo ligt in de gemeente Aalten in de Achterhoek en pal op de Duitse grens. In de jaren vóór die tweede mondiale oorlog zochten Joden, die uit Duitsland gevlucht waren, er een veilig heenkomen, niet in de laatste plaats door toedoen van de toenmalige burgemeester, Hendrik Jan Verbeek. In de periode waarin ik geboren werd, nam de onrust in Europa toe, maar in Dinxperlo was het nog relatief rustig. Na mij zijn er nog twee jongens gekomen. Tussen mij en de jongste zat tien jaar. Mijn beide broers zijn inmiddels overleden.

Mijn moeder was van Duitse afkomst. Mijn vader was Nederlander en een eenvoudig man. Tot zijn elfde jaar is hij naar school gegaan, daarna moest hij gaan werken. Ik heb hem nooit een brief zien schrijven. Misschien heeft hij dat ook nooit gedaan. Mijn vader was iemand, die op een praktische manier kennis tot zich nam, overwegend via krant en radio. Hij was erg geïnteresseerd in politieke ontwikkelingen. En die waren er volop in die tijd. Mijn moeder was 19 jaar toen ze met mijn vader trouwde, die zeven jaar ouder was. Het huwelijk van mijn ouders kan ik het best beschrijven als harmonieus. Zoals gebruikelijk in die tijd was vader het hoofd van het gezin. Moeder respecteerde die rol en schikte zich in zijn beslis-

singen, maar op een gelijkwaardige manier. Deze twee mensen vulden elkaar aan. Ze waren elkaars zielsverwanten en hun liefde was enorm hecht. Toen vader verkering met moeder kreeg, stopte hij met sporten om zoveel mogelijk bij haar te kunnen zijn. Ik herinner me nog dat vader ons op zondag sommeerde de afwas te doen. Hij vond, omdat moeder de hele week voor ons gezorgd had, wij op zondag wel wat terug konden doen. Het lijkt zo weinig, maar in die tijd was dit niet gebruikelijk.

Achteraf noem ik die harmonieuze sfeer, waarin ik ben opgegroeid, wel eens hemels. Mijn ouders maakten geen ruzie, alles ging in pais en vree. Wij kinderen werden erg vrij gelaten. Er waren geen verboden, wel regels. Vooral mijn vader hield niet van verbieden en straffen. Moeder was daar wat strikter in. Het gebeurde wel eens, dat ze vader 's avonds vertelde wat we uitgehaald hadden in de hoop dat die ons zou bestraffen. Maar meestal was zijn reactie: "Ik ben daar niet bij geweest. Je zal zelf een gepaste straf moeten bedenken." Hoewel mijn ouders niet gestudeerd hadden, gingen ze ook om met mensen uit hogere sociaal-maatschappelijke klassen. Die interacties waren respectvol en gelijkwaardig. Ik heb dat altijd bijzonder gevonden. Mijn ouders werden blijkbaar erg gewaardeerd om wie ze waren. Wellicht dat men gevoelig was voor de oprechtheid, warmte en liefde, waarvan ons gezin doortrokken was.

Noch uiterlijk, noch innerlijk lijk ik op mijn ouders. Ik heb een weerbarstig karakter. Bovendien ben ik

erg kritisch, vooral naar mezelf toe. Het is eigenlijk merkwaardig hoe weinig ik van mijn ouders heb. Of misschien zie ik dat zelf niet. Ik heb noch het vredige en dienstbare karakter van mijn moeder, noch de uiterlijke en innerlijke rust van mijn vader. Die man bezat een natuurlijke wijsheid, waar menig geleerde met alle boekenwijsheid van de wereld niet aan kon tippen!. Geleerdheid en wijsheid, dat zijn twee verschillende gradaties. Geef mij maar wijsheid, want die is doortrokken van beleving en ervaring. Doordrenkt van het leven zelf en dat is uit geen enkel boek te halen.

Ik hoop dat ik wat hard werken betreft op mijn vader lijk. De man heeft zijn hele leven keihard gebuffeld, voor een groot deel aan de lopende band. Hij draaide tweeploegendiensten om het gezin te onderhouden. Mijn vader was erg gezien op zijn werk. Ook daar vielen zijn rust, betrouwbaarheid en inzet op. Na zijn pensionering heeft hij dan ook nog jarenlang contact gehouden met collega's. Mijn ouders hadden niet gestudeerd, maar dat wilden ze wel voor hun kinderen. Dat werd een doel op zich.

Oorlogsjaren

Het exacte moment, waarop de oorlog de intrede in ons leven deed, vergeet ik nooit meer. Moeder was aan het stofzuigen, terwijl de radio aanstond. Abrupt hield ze op met waar ze mee bezig was, luisterde naar een bericht en zei toen heel rustig tegen ons: "Het is oorlog!"

Mijn vader was eind 1939 al opgeroepen voor militaire dienst en gelegerd bij het bruggenhoofd Moerdijkbrug. Een half jaar later was het oorlog. Na de capitulatie heeft hij nog enige tijd in krijgsgevangenschap doorgebracht. Gelukkig was hij relatief snel weer thuis. Achteraf gezien denk ik dat de rust die mijn ouders wisten te bewaren tijdens deze periode van bezetting, geweld, slachtoffers en angst, ervoor gezorgd heeft, dat wij kinderen ons toch veilig voelden. Vooral van vader ging zo'n intense rust uit. Die man was niet bang te krijgen leek het. Moeder wel, maar haar angsten besprak ze met vader, niet met de kinderen.

In het begin van de oorlog begon de bezetter vrijwilligers te werven voor tewerkstelling in Duitsland, de zogenaamde Arbeitseinsatz. Dat ging nog redelijk vreedzaam en deze arbeiders werden goed betaald. Maar naarmate het aantal aanmeldingen achterbleef bij de verwachting en de oorlog langer duurde dan gepland, was er van vrijwillige aanmelding geen sprake meer. De Duitse oorlogseconomie had werkkrachten nodig. Eind maart 1943 waren er al meer dan 200.000 Nederlanders tewerkgesteld in het Derde Rijk. Begin januari 1944 was dit getal (onder andere door de hernieuwde krijgsgevangenschap van Nederlandse militairen) gestegen tot omstreeks 275.000. Er zouden nog vele landgenoten volgen - zo'n 120.000 alleen al via razzia's in het laatste oorlogsjaar.

Mijn vader werd in september 1944 tijdens een dergelijke actie opgepakt. Ons huis werd omsingeld, vader in een overvalwagen gesmeten en als dwangarbeider op de trein naar het Ruhrgebied gezet. De eerste weken daarna waren vol onzekerheid, want we wisten niet of hij nog leefde en zo ja, waar hij was. Bovendien hadden de Duitsers bij gearresteerde verzetsmensen papieren gevonden waar zijn naam in vermeld stond. Blijkbaar was er een lijst opgesteld met namen van mensen, die mogelijk met verzetsacties zouden willen helpen wanneer de geallieerden oprukten.

Ik zal nooit vergeten, hoe mijn vader vlak voor het officiële einde van de oorlog uit Duitse gevangenschap terugkeerde: mager, kaalgeschoren, in een soort vieze overall en onder de luizen. Hij was geïnterneerd geweest in een concentratiekamp waar hoofdzakelijk Russische gevangenen zaten. Vader vertelde hoe onmenselijk de Russen behandeld werden. Deze mensen waren nog net geen Joden. Die stonden op de laagste sport van de Duitse ladder. De Russen stonden daar echter maar één trede boven. *Untermenschen* werden ze genoemd. De meesten hebben de oorlog niet overleefd. Vader sprak met afschuw over de ellende van anderen, maar nuanceerde zijn eigen ervaringen.

De laatste periode van de bezetting was zwaar. Het gebied rond Dinxperlo is twee weken lang non stop door de Engelsen beschoten. Het huis schuin tegenover ons werd compleet vernietigd tijdens een bombardement. Er vielen vijf doden, waaronder

een neef van mijn vader. Ik was toen nog maar een jaar of tien, maar ik heb ook meegeholpen met puin ruimen. Achteraf verbaast het me hoe dat als vanzelfsprekend werd toegestaan. Ook later, toen de Engelsen het gebied veroverd hadden, werd ik erop uitgestuurd als er bepaalde zaken geregeld moesten worden. En ik kreeg het meestal nog voor elkaar ook. Misschien wel omdat ik nogal mondig was, maar vooral zo jong.

We hadden een kapelaan in onze parochie, die enorm veel indruk op me heeft gemaakt. Hij stond mijn moeder bij in de periode dat mijn vader in Duitsland geïnterneerd was. Hij hield als het ware de vinger aan de pols van het gezin. Hij vroeg mij in die tijd om misdienaar te worden. De man werd een soort mentor voor me. Hij nam mij onder zijn hoede. Deze kapelaan bracht in oorlogstijd voedsel van Dinxperlo naar Den Haag. In het westen van Nederland was voedschel schaars. De kapelaan ruilde de etenswaren tegen kleding, waar hij mensen in Dinxperlo weer mee hielp. Als jongen van een jaar of tien bracht ik in opdracht van de kapelaan ook regelmatig verse eieren naar de Engelsen. Daar kreeg ik dan benzine voor, zodat de kapelaan naar Den Haag kon blijven rijden.

Hoe kregen we het toch allemaal voor elkaar onder die omstandigheden? Ik kan me niet herinneren dat ik écht bang geweest ben in die tijd. Wel dat ik alles erg intensief beleefde. Dat is me tot op de dag van vandaag bijgebleven. Het was ook spannend. Alles wat er gebeurde, was interessant. Ik zoog het

op als een spons. Zo hield ik bijvoorbeeld bij hoe de Engelsen vanaf de Normandische stranden optrrokken naar Caen en verder Frankrijk in, richting België. Daarna naar Nijmegen en Arnhem en van daaruit naar Duitsland.

Na de oorlog werd de balans opgemaakt. Ook in onze familie. Een broer van mijn moeder had in Duitse dienst aan het Oostfront gevochten en dat overleefd. Een andere broer had in Frankrijk gevochten bij de Hitlerjugend en was gesneuveld. Mijn Duitse grootvader is na de oorlog onderscheiden, omdat hij een aantal mensen, die weggevoerd werden in het kader van de *Arbeitseinsatz*, terug naar huis had gesmokkeld. Mijn opa was geen volgeling van Hitler, integendeel. Ik heb noch voor, noch tijdens, noch na de oorlog gemerkt dat er spanningen in onze familie waren door het huwelijk van mijn Nederlandse vader met een Duitse vrouw. Wel in de leefomgeving. Na de oorlog heeft mijn vader geweigerd ingezet te worden bij het inrichten en beheren van een interneringskamp voor Duitsers en collaborateurs. Hij wilde absoluut niet betrokken raken bij praktijken die hij verafschuwde: ongepast machtsvertoon en handelingen, waarbij mededogen of gerechtigheid ver te zoeken waren. “Somme Nederlanders waren na de oorlog net zo erg als de Duitsers tijdens de oorlog.” Hij wilde er niets mee te maken hebben.

Oorlog als fenomeen is het summum van angst en gruwel wat mensen zichzelf en elkaar aan kunnen doen. Toch heeft het geen negatieve invloed gehad

op de rest van mijn leven, maar het blijft me bij. Ik ben altijd blijven zoeken naar ‘de waarheid’. Wat is dat, wie heeft gelijk en wat is goed? Dat hield me tijdens de oorlog als kind al bezig en dat doet het tot op de dag van vandaag. Hoe kan het gebeuren? Hoe kreeg Hitler het voor elkaar? Was hij ‘het kwaad’? Wat is dat eigenlijk? Daarom heb ik in de jaren zeventig van de vorige eeuw ook het concentratiekamp Auschwitz in Polen bezocht. Dat was de plaats bij uitstek om de grote vraag naar het kwaad en naar de aan- of afwezigheid van God in die ellende te stellen. Het zwijgen en spreken, waar Elie Wiesel zoveel over geschreven heeft. Woordeloos bleven vragen over goed en kwaad knagen. Primair vanuit de oorlog in het algemeen, secundair naar aanleiding van de eigen ervaringen en die van mijn vader tijdens zijn internering in het kamp. Het was niet zo, dat er ineens een reflectieve periode over de oorlog aanbrak. Dat reflecteren over goed en kwaad is altijd doorgegaan. Later heb ik daar met mijn broers over gesproken. Die hebben de oorlogstijd niet als bijzonder ervaren. Ik vermoed dat mijn ouders hen zoveel mogelijk afgeschermd hebben. Ik was de oudste en overal bij.

Vorming en opleiding

Dinxperlo was een overwegend protestant dorp. Wij waren lange tijd het enige rooms-katholieke gezin in onze straat. Dat heeft nooit problemen opgeleverd. Er was geen katholiek onderwijs, dus moesten mijn broers en ik twee kilometer verderop in

Breedenbroek naar school. Mijn lagere schooltijd is een erg prettige periode geweest. Dan heb ik het over de naoorlogse tijd. Tijdens de oorlog heb ik weinig les gehad. Maar na die nare periode, heb ik genoten! Ik heb veel aan sport kunnen doen, wat ik heerlijk vond, vooral voetballen. Maar ik hield ook van zingen en was lid van het jongenskoor van de kerk. Bovendien was ik ook nog bij de verkenner.

Al ben ik van huis uit niet streng katholiek opgevoed, bidden vóór en na het eten was een vanzelfsprekend ritueel. Zoals ook de zondagse gang naar de kerk. Maar ik ben niet opgegroeid met een donderende en straffende God. Dat had ook niet in ons gezin gepast. God was wel een presentie binnen het gezin, maar meer een 'Vader op afstand'. Totdat ik, vrij direct na de oorlog, in de vroege ochtend een droom had. Ik moet een jaar of twaalf, dertien geweest zijn. In die droom was het zo donker als je je maar kunt voorstellen. Vanuit dat donker klonk een stem: "Als God bestaat, wat doe je dan?"

Eén compacte zin met een heel existentiële vraag. De Godsvraag werd direct tot mij gericht! Dat moment beleef ik nog steeds. Dat is de rode draad door mijn hele leven geworden. Vanaf mijn Eerste Heilige Communie begon er iets, of iemand misschien wel, te roeren in mij. Op kinderlijk niveau werd ik zó door de Eucharistie geraakt, dat ik elke ochtend naar de mis ging. Al hoefde dat niet per se. Het was het mysterie dat daar plaatsvond en het greep me. Daar en toen werd ik geroepen voor mijn gevoel. De vraag die mij vanuit de diepte gesteld

werd, paste ook wel bij mij als persoontje. Toen al hield ik niet op met mijn vragen stellen. Niets was zondermeer vanzelfsprekend. Geen mens kon mij overtuigen van wat dan ook met een 'Zo is het nu eenmaal!' Er moest ruimte zijn voor eigen denken en vragen stellen. Zo was ik opgevoed.

Toen ik mijn ouders vertelde, dat ik naar het seminarie wilde om priester te worden, reageerden ze vrij nuchter. Ik was nog zo jong. Tijdens een fietstocht sprak mijn vader tegen me: "Jan, je wilt priester worden, maar je moet wel trouw blijven." Met andere woorden: "Ik sta achter je, maar je moet er écht voor willen gaan." Ik heb nooit geweten hoe mijn moeder er tegenover stond. Ze heeft dat nooit expliciet geuit. Het werd ook niet als speciaal gezien of benadrukt, zoals dat in die tijd bij veel families wel het geval was. Na een voorbereidend jaar op de MULO, werd ik door onze kapelaan aangemeld op het klein seminarie te Apeldoorn. In die tijd had je voorspraak nodig. Het ging verbazingwekkend gemakkelijk, terwijl ik toch niet zo'n modelleerling was. Niet alleen had ik tijdens de oorlog weinig onderwijs gehad, maar ik was bovendien nogal eens ziek geweest. Dat heeft me naar verhouding lang over de middelbare periode laten doen. Hechte vriendschappen waren destijds op het klein seminarie niet toegestaan. Toch trok ik veel op met drie andere jongens. Daar ontstond een vriendschap uit, die voor het leven bleek te zijn.

Het was een mooie tijd waarin ik veel geleerd heb. Ik kon aan sport doen en dat in combinatie met mijn

leergierigheid, maakte dat het goed was. Als ik er op terugkijk, vind ik het meest wezenlijke dat ik heel erg mezelf kon zijn. Ik had veel contacten met zowel leerlingen als leerkrachten, ik mocht sporten, zingen en toneel spelen. Allemaal vormende bezigheden. De studie voedde mij cognitief, alle activiteiten daar omheen voedden mijn ziel. Beide zijn nodig om je op een positieve, complete manier van kind tot jong volwassene te ontwikkelen.

Ik had een goede verstandhouding met de president van de school, de heer A.C. van Ramselaar (1899-1981). Dat was een fantastisch mens, maar ook een uitstekend pedagoog. Toen ik na een jaar of vijf wilde stoppen met de opleiding, omdat ik mijzelf als student niet goed genoeg vond, was hij het die mij weer motiveerde en enthousiasmeerde. Je hebt mensen op je pad nodig, die je van tijd tot tijd een duwtje in de rug en schouderklopje geven. Na de middelbare school heb ik twee jaar aan het Filosoficum Dijnselburg te Zeist gestudeerd. Dat was aan het aartsbisdom Utrecht gelieerd. Ik dook helemaal in de aanvullende vakken sociologie, filosofie en psychologie. Wij hadden moderne docenten voor die tijd, zoals bijvoorbeeld de veelzijdig betrokken exegeet Hans Weterman. Hij was ook mijn biechtvader. Er werd veel van ons denkvermogen gevraagd. Maar er was ook veel toegestaan, zoals bijvoorbeeld mijn scriptie over Karl Marx.

Priester worden was niet mijn primaire doel: ik wilde naar de missie. Het liefst naar Afrika. Dat heb ik tijdens de studie ook aangegeven. Ik wilde er zo

volledig mogelijk zijn voor de kerk en aan mensen het Evangelie verkondigen. Niet om het instituut te dienen, maar de wereldwijde gemeenschap. Ik wilde de Man van Nazareth volgen. Missionaris worden leek heel dichtbij dat doel te komen. Of priester arbeider. Want ik had een grote belangstelling voor wat er allemaal in Oost-Europa en Rusland gebeurde. Ik heb me dan ook meermaals afgevraagd of ik geen goed kon doen als priester in bijvoorbeeld Oost-Duitsland. Er was geen sprake van zucht naar avontuur, maar er lag veel meer uitdaging in het buitenland dan in Nederland. Wat me uiteindelijk anders heeft doen besluiten, was de voorwaarde dat je, om uitgezonden te worden als missionaris, lid van een congregatie moest zijn. Dat wilde ik niet, dat paste niet bij mij. Frappant is wel, dat ik later in mijn leven zeven jaar lang in een Augustijnse gemeenschap in Utrecht heb geleefd. Dat was in de periode dat ik voor de gefuseerde Nicolaas en Monica parochies werkte. Zo haalt het leven je dan weer in.

Zowel op het Filosoficum, als het klein en groot seminarie (1956-1962) mocht je als leerling en student maar drie keer per jaar naar huis. In het begin was dat erg moeilijk. Maar de tijd was toen zo anders dan nu. Het was vanzelfsprekend en je conformeerde je gemakkelijker aan de regels. Wanneer je tussendoor thuis was, ging het ook daar gewoon door. Je voegde je in het ritme. Mijn ouders waren niet erg emotioneel. Er waren geen grote ups en downs in het gezin, maar in alle eenvoud was er altijd een warme sfeer in huis en onder elkaar.

Het groot-seminarie in Rijsenburg was bijzonder. Het was niet elitair, zoals wel eens gezegd werd. Het was een interessante en opwindende tijd. Het Tweede Vaticaans concilie startte in oktober 1962 en dat raakte ook ons uiteraard. De aanloop naar het concilie was al een tijd gaande. Er was al veel in beweging. Mensen als de Dominicaan professor Edward Schillebeeckx en theoloog Frans Haarsma kwamen met bijzondere inzichten en kritische stellingen. Schillebeeckx was bijvoorbeeld van mening dat theologie zónder een waarachtig zoeken naar God betekenisloos was. Dit en meer schudde de gangbare theologie behoorlijk op.

Het was een opwindende periode, waarin het communisme prominent op het wereldtoneel kwam te staan, arbeidersbewegingen meer invloed kregen en de oecumene opbloede. Er ontstond steeds meer contact en uitwisseling tussen verschillende geloofsgroepen en levensbeschouwelijke bewegingen in de maatschappij. Zowel docenten als studenten vonden al die veranderingen erg interessant. Wij konden als studenten dan ook onze nieuwsgierigheid bevredigen, want we mochten al onze vragen stellen. Maar het is ook een lastige tijd, wanneer oude waarden afbrokkelen. Ik begrijp volledig dat veel ouderen en mensen met weinig scholing daar veel moeite mee gehad moeten hebben. 'Niemand houdt van sleur, maar weinigen willen echte verandering' luidt een gezegde en dat gaat ook hier op.

De jaren zestig van de vorige eeuw zetten de maatschappij op zijn kop. Ik bleef trouw aan de kerk,

ondanks mijn persoonlijke vragen en vraagtekens bij sommige zaken. Mijn roeping vibreerde en bleef in beweging, zonder een concreet doel voor ogen te hebben en zonder me continu af te vragen of er niet meer in zat. Ik was meer bezig met mijn persoonlijke bezinning en weging van mijn talenten in het kader van de vraag of ik écht geschikt was voor het priesterschap. Maar ik kan oprecht stellen, dat ik nooit getwijfeld heb aan de zin van mijn roeping en de invulling als priester. Ik ben trouw gebleven aan mijn weg. Nu ik ouder word, ga ik meer nadenken over wat wij het conservatisme noemen. Ik kan daar steeds meer begrip voor opbrengen. Dat is een mooie ontwikkeling: ik ben steeds minder met mezelf bezig, steeds meer met de ander/ Ander.

Priesterwijding

Kardinaal Bernard Alfrink heeft me op 22 juli 1962 tot priester gewijd in de Catharinakerk aan de Lange Nieuwstraat te Utrecht. Mijn familie was daarbij aanwezig. Ook vrienden en kennissen en mensen uit mijn geboortedorp. Daar zaten nogal wat protestanten tussen. Dat maakte het extra bijzonder voor mij persoonlijk. Later werd ik vanuit mijn ouderlijk huis – dat flink versierd was – in een rijtuig, getrokken door een paard, door Dinxperlo naar de kerk gereden, waar ik de Mis opdroeg. Ik heb genoten van dat samenzijn.

Ik had een goede band met kardinaal Alfrink, maar nog meer met kardinaal Jo Willebrands. Die heb ik

als functionaris en mens goed leren kennen. Een prachtig persoon met grote belangstelling voor de werkvloer. Een groot voorstander van de oecumene. Je kon werkelijk alles met die man bespreken! Hoewel hij als conservatief bekend stond, was het een erg ontvankelijk mens. Zowel Alfrink als Willebrands hebben de transformatie meegemaakt van een periode, waarin de kerk en haar ambtsdragers alle egards kregen naar een tijd, waarin de kerk steeds verder wegraakte van het centrum van het dagelijks leven.

Als pas gewijd priester kreeg ik te maken met het *Aggiornamento* ('het bij de tijd brengen', periode 1958-1963) van Johannes XXIII. Deze paus vond dat de Rooms-Katholieke Kerk aan enige vernieuwing toe was. Volgens hem was de kern van de zaak de onveranderlijke geloofswaarheden vanuit de traditie zodanig weer te geven, dat deze in de moderne tijd begrepen konden worden. Daar was ik voorstander van. In tegenstelling tot anderen zag ik dit niet als een breekpunt: weg met het oude, alles nieuw! Nee, het was meer een kwestie van opnieuw afstemmen. De Kerk ging mee in de golf van verandering die de (westerse) wereld doortrok en ik vond dat een uitdaging.

Nogal wat religieuzen traden uit, hoewel ik dat zelf niet zo zou willen benoemen. Voor mij betekende het dat sommigen een andere keuze maakten. Ze (ver)kozen een andere vorm om met God verder te gaan. Mijn goede vriend en oud-studiegenoot Henk Krüthoff is zo'n voorbeeld van iemand die zijn roeping bleef volgen, maar niet als priester of missi-

onaris. Hij werd godsdienstleraar in Amersfoort en heeft daar een prachtig boekje over geschreven. Hij bleef 'van binnen' priester, een herder, maar gaf daar aan de buitenkant een andere vorm aan. Priesterschap is een roeping, die je niet met een 'ik wil' aanneemt en met een 'ik wil niet meer' aflegt. Dat heeft te maken met je relatie met God en de spiritualiteit van dienstbaar willen zijn. Zoals je naar mijn mening ook niet ophoudt als je met emeritaat gaat. Een priester is iemand die, God dienend, zijn leven ten dienste stelt van het welzijn van de gemeenschap. De kerk is immers een groep mensen, een lichaam dat uit allerlei onderdelen bestaat, die allemaal nodig zijn om samen goed te kunnen bewegen.

Voortgaande roeping

Ik heb nooit getwijfeld aan mijn persoonlijke roeping, maar dat sluit het kritisch zijn niet uit. Ik zou, nu terugkijkend op mijn leven, écht geen andere keuze gemaakt willen hebben. Misschien een andere vorm, maar priester zijn zit in mijn hele wezen. Mijn spiritualiteit blijft in ontwikkeling en is in de basis standvastig. Soms heb ik wel moeite met het instituut. Dan vraag ik me af, waarom dat zo vaak niet naast, maar tegenover de spiritualiteit en cultuur van onderop moet staan. Ik wil graag mensen verbinden, niet tegen elkaar opzetten. Spiritualiteit en cultuur hoeven elkaar niet te bijten. Het blijft tenslotte mensenwerk.

Ik ben die oude radicaal gebleven. Vaak denk ik: zou ik niet meer mijn mond moeten opendoen? Naar de

aartsbisschop stappen en mijn mening geven? Het ligt allemaal zo gevoelig. De materie is precair, dus moet er goed mee omgegaan worden. Ik denk niet dat ik uit het geschikt 'geduldig onderhandel' materiaal gemaakt ben. Ik heb meer dan eens gedacht, dat ik nog een keer uit de kerk gezet zou worden. Zoals anderen voor mij.

De leer en de idealen zijn geweldig mooi, zingend en waardevol! Het is verwijzend en (ver)bindend, zoals ook de intentie van Jezus van Nazareth moet zijn geweest. Mensen samenbrengen in Zijn Naam en in God de Vader verenigen, dat is de mooiste taak op aarde. Je moet echter wel realistisch en flexibel blijven. De wereld en de omstandigheden veranderen nu eenmaal doorgaand. Ik zal homoseksuele of gescheiden mensen de hostie niet onthouden, want ik vind ieder mens volwaardig, ongeacht de seksuele voorkeur of achtergrond. Wie ben ik immers om mensen te graderen?

Ik ben ten diepste gelukkig durf ik te stellen, want ik leid een zinvol leven in het navolgen van Jezus van Nazareth. Dat is mijn grote voorbeeld, dat is mijn kern. Al het andere, dat is vormgeving van die weg. Als priester moet je jezelf altijd voor ogen houden, dat het niet om jou gaat, niet in de eucharistie en niet daarbuiten. Het gaat om wat er gebeurt, de ontmoeting met God en het samen gemeenschap vormen en vieren. Ik put uit de onderkant van het leven en vind veel van mijn inspiratie bij zieke, kwetsbare mensen en hun omgeving. In alle eenvoud kan je daar juist enorm geraakt worden. Zo geraakt, dat je

er stil van wordt en weer teruggebracht bij het besef, hoe klein jezelf bent. Waar ik veel moeite mee heb, is hoe de samenleving tegenwoordig gefocust is op het materiële. Alle pracht en praal, geld en status, ik kan er nauwelijks in leven. Het verstikt me. Banken werken met gemeenschapsgeld en dan toch al die pretentie en zelfverrijking? En het ergste is nog, ze leren schijnbaar niet van alle ellende.

De grootste rijkdom vind je in het kwetsbare, eenvoudige en kleine. Daar is God te vinden. Die ruimte van ontmoeting vind je ook in de eucharistie, omdat je daar elke keer weer je eigen schuld en tekort schieten bij God mag neerleggen. God oordeelt niet, maar vergeeft eindeloos en blijft liefhebben.

Er zijn er maar een paar, die verder doordringen in het mysterie van God. Dat zijn mystici als Johannes van het Kruis, Etty Hillesum en Dag Hammarskjöld. Bij het lezen van hun teksten ontmoet ik echtheid en diepgang. Daar ontmoet ik waardig en waardevol leven van een transcendente orde. Die mensen zijn echt bij de bron geweest. Ik nog niet. Zo'n soort diepgang hoop ik ook te naderen bij het lezen van de Schrift. 'Gij zult niet oordelen': met die vier woorden kan je jaren bezig zijn. Dan kom je jezelf met al je tekorten tegen. 'Zalig de armoedigen': nog zo'n zin, bijna een mantra. Die eenvoud van woorden zet me aan het denken: "Wat wordt daar nou echt mee bedoeld?" Kwetsbaar en eenvoudig zijn, betekent niet jezelf opofferen, maar zorgen dat er voldoende ruimte is om God te ontmoeten en leren kennen. En daardoor zie ik ook het mooie en waardevolle in de medemens veel beter.

Synagoge Heilig Land Stichting, Nijmegen

Ansichtkaart 17 augustus 1959
van Jan Huls aan zijn ouders

'Beste Vader en Moeder, Alles is hier prima in Nijmegen en het werk is voor ons heel aardig en interessant. Er komen altijd ontzettend veel mensen. Waarschijnlijk kom ik zaterdag thuis, maar zeker is dit niet, het is best mogelijk dat dit zondag wordt. Als we 's avonds klaar zijn, trekken we wel eens Nijmegen in. Of wij gaan naar kennissen in Nijmegen van één van mijn collega's, want om 7 uur zijn we 's avonds klaar. Hiermee groet ik u van uit de Landstichting. Jan.'

Bovenste rij midden: pastor Jan Huls

GOD, MENS, GEMEENSCHAP

*De mens is als een ster in het universum:
uniek, maar onderdeel van een groter geheel.*

Onze God

Mijn eerste gedachte bij het woord God is, dat ik er helemaal geen vast beeld bij heb.

En dat besef wil ik dan gelijk weer loslaten. Ik vermoed hooguit iets van Hem, in het goede dat me overkomt en dat ik om me heen zie gebeuren. Ik kan God niet onder woorden brengen. Woorden als God en religie roepen bij veel mensen heftige emoties op. We kunnen gerust zeggen dat dit woord al heel wat heetgebakerde discussies veroorzaakt heeft. Een van de klassiekers over de vraag naar het religieuze is het boek ‘Het Heilige’ van de Duits Luthers theoloog en godsdienstwetenschapper Rudolf Otto. Hierin benoemt hij het heilige als de essentie van iedere religie: *mysterium tremendum et fascinans*. Het mysterie dat ons zowel doet huiveren als fascineert.

Deze ervaring van het heilige kan niet enkel op rationele gronden verklaard worden. Niet dat de ratio terzijde geschoven dient te worden, maar ze dient haar beperkingen te accepteren. Het goddelijke manifesteert zich in ervaarbare transcendente vorm. Aangezien het bij religie vaak om zeer persoonlijke ervaringen gaat, belandt een discussie over dit onderwerp vaak in een zinloos welles-nietes spelletje. De ervaring van het heilige lijkt echter wel in de menselijke aard besloten te liggen. Ik beleef dat als God: een ervaring van liefde en geborgenheid. In die beleving schuilt het heilige, liefdevolle mysterie, waarin ik ook opgenomen ben. Ondanks al mijn ge-

brekigheid en kleinheid. Dat mysterie kan Vader, maar ook Moeder zijn. Ik voel me het meest thuis bij het beeld van Jezus als verpersoonlijking van God: mens geworden, Zoon van God. In deze mens kan ik iets proeven van Gods mysterie.

Een mens is als een ster aan het firmament. Ook de afstand God-mens is niet te meten of te definiëren. Het is een diep, innerlijk contact. Net als in een gedicht kan via woorden ‘iets van God’ uitgedrukt worden. Het gaat meer om het innerlijk contact dan om de uiterlijke vorm. Dat ontzag voor het mysterie komt ten volle tot uiting in de eucharistie. Het ontzag voor het mysterie bevestigen wij door elke keer ons geloof te belijden. Als een genode gast die de gastheer begroet en bevestigt. Het is jammer dat het vroeger vaak zo negatief gebracht is en mensen bang heeft gemaakt. Schuld en boete horen net zo bij het leven als goed doen en vieren. Het besef en de erkenning van onze eigen tekortkomingen schept ruimte. Het trekt als het ware een grauwe sluier weg. Een grauwe sluier die tussen onszelf en God, maar ook tussen onszelf en de medemens hangt.

In onze relatie met God past bescheidenheid. Je hoort zo vaak dat mensen prat gaan op wie ze zijn, op wat ze doen of wat ze allemaal voor ogen hebben. Wij zijn het beeld dat God van óns voor ogen heeft. Wij kunnen de Godspositie niet innemen. Zelfs de kerk heeft de wijsheid niet in pacht, alleen God. God vertegenwoordigt voor mij de meest menselijke invulling van het woord liefde. Wij mensen

hebben nu eenmaal woorden en beelden nodig in onze communicatie.

Ik ben thuis niet dogmatisch opgevoed, maar behoorlijk vrij voor die tijd. Er was geen straffende God om bang voor te zijn. Ook tijdens mijn opleiding kon ik altijd mijn vragen stellen. Maar de tijd verstrijkt en je evolueert als mens door kennis en ervaring. Maar ook tijdsbeelden hebben een bepaalde invloed op je persoon. Ik zet zeker vraagtekens bij bepaalde leerstof van vroeger. En dat is goed, want daardoor verstar je niet en blijf je het door God gegeven leven eer bewijzen. Er zitten zoveel aspecten aan het leven. Ook vanuit andere culturen komen nieuwe dingen op ons af. Sta daarvoor open en erken ook die rijkdom.

Goddelijk mens

God is onzichtbaar, maar wel beleefbaar. Jezus is immers de mens geworden zoon van God. Dat is mijn ankerpunt, het centrum van mijn leven en beleefwereld. We mogen de Zoon van God leren kennen via de Heilige Schrift. We mogen Hem daarin ontmoeten. Dat vergt meer dan alleen maar simpel teksten lezen. Ga maar na in het dagelijks leven: door af en toe een praatje met mensen te maken, leer je ze niet kennen. Daar is meer voor nodig. Een structurele ontmoeting, dialoog en uitwisseling.

Toen boetseerde de Heer God de mens uit stof dat Hij van de aarde nam, en Hij blies hem de levensadem in de neus: zo werd de mens een levend wezen. Daarna legde de Heer God een tuin aan in Eden, ergens in het oosten, en daarin plaatste Hij de mens die Hij geboetseerd had. De Heer God liet uit de grond allerlei bomen opschieten, aantrekkelijk om te zien en heerlijk om van te eten. Midden in de tuin stonden de boom van het leven en de boom van de kennis van goed en kwaad.

Deze tekst uit het boek Genesis is zó betekenisvol. De mens, gemaakt en gevormd door God zelf en tot leven geroepen met goddelijke adem, kreeg alles wat hij nodig had om een goed leven te leiden. Een leven naast God. Er was maar één beperking en daar ging het mis. Deze mens wilde zich álles toe-eigenen. Dat geeft te denken tot op de dag van vandaag. De grootste mens is Jezus van Nazareth, Christus, de Heiland en Zoon van God. Wij zijn allemaal kinderen van God. We mogen als het ware tussen God en Christus in bestaan. Betere leermeesters en begeleiders op je levenspad kan je je toch niet voorstellen? Als je nadenkt over wat het betekent om gevormd te zijn naar God, op een manier en naar een model God waardig, dan word je daar stil van. Als dat besef diep doordringt tot in de uiterste hoeken van je verstand, hart en ziel, dan begin je iets te voelen – nog niet te begrijpen! – van zinnen als ‘Zalig de armen’ en ‘Gij zult niet oordelen’.

God én Jezus komen voor mij persoonlijk samen in het Hebreeuwse woord JHWH. Het is een zelfstandig naamwoord, maar ook een werkwoord: HWH: Hij is, Hij zal er zijn. Het is en het werkt, ingeblazen met de Heilige Geest. De verkorte vorm van Jahwe, Jah, wordt ook in andere eigennamen gebruikt. Denk maar aan de grote profeten Jeremia en Jesaja. Jesaja verkondigde tot in den treure, dat God zelf zal komen. Als een broeder, een leider en een herder voor alle mensen. Als zijn eigen Zoon. De Vader ging zover om zijn kinderen weer bij de les te krijgen.

Als je dit allemaal écht besef en laat doordringen en tot wezenlijk onderdeel van je leven maakt, dan kan je alleen maar dankbaar zijn en Gods wijzingen volgen. Niet met een slaafse houding, maar als gesterkt mens. Als je dit van dag tot dag inneemt via de Heilige Schrift, wil je toch je uiterste best doen en waarlijk mens worden. Ik kan de mens en de wereld niet los zien van God. Mijn geloof en beleving zijn daarin instrumenten. Het leven bestaat uit tegenstellingen: zwart en wit, goed en kwaad, links en rechts. Dat zijn in wezen onze bestaansgrenzen. Daartussen zijn we als mens vrij om te bewegen. Om onze eigen keuzes te maken met al onze mogelijkheden en beperkingen. In dat spanningsveld - want dat is het - bewegen zich meer mensen. Het is een gezamenlijke ruimte, geen persoonlijk eigendom. Ieder mens kan in die gemeenschap zichzelf worden door zich te ontwikkelen als individu en tegelijkertijd als onderdeel van de gemeenschap. Dat vraagt zowel initiatief nemen als dienend opstellen en aanpassen.

Dat is een geweldig dynamisch proces, dat altijd kans van slagen heeft, want ten diepste is elk mens liefde. De mens is in staat gesteld lief te hebben, omdat hij of zij kind van God is. De mate waarin je die liefde weet te ontwikkelen is bepalend voor je menswording. De schepping ontwikkelt zich continue, dus ook de mens. De mogelijkheid van een wereld van vrede is altijd aanwezig. De mogelijkheid van een gemeenschap, die harmonieus leeft en deelt met elkaar is altijd bereikbaar. Tegelijkertijd is er ook wat wij het kwade of de zonde noemen. Daar zit de uitdaging, net zoals de appel in het Paradijs. Wat doe je? Kies je voor het kwaad of voor de liefde? Dien je God of jezelf? Ga je voor de gemeenschap of voor het eigenbelang? Het kwade is er niet om je te gronde te richten, maar om je scherp te houden en je uit te dagen. Dat zie ik dagelijks om me heen. Je kiest niet voor het kwade als je ten diepste beseft dat het leven goddelijke genade is en dat elk mens onderdeel uitmaakt van de gemeenschap.

De wereld is op zijn kop gezet. De moderne mens vraagt zich af: “Als God bestaat, waarom is er dan oorlog en lijden?” Dan heb ik de neiging om te antwoorden: “Kijk naar mensen als Dietrich Bonhoeffer of Nelson Mandela die ook niet altijd even braaf waren, naar Titus Brandsma. Hebben zij geen lijden gekend? Kijk naar de Man van Nazareth zelf: lijden is in Zijn leven juist allesbepalend gebleken. Ook in het leven van de mensen die ik genoemd heb.” Lijden hoort bij het leven. Het kan niet zo zijn, dat je de goede zaken en voortvarende prestaties op je eigen conto schrijft en alles wat in jouw ogen niet

deugt of niet lekker gaat maar op het bordje van God legt. Het is juist andersom. En de hel? Dat is geen aparte plek tegenover de hemel. Dat is waar God afwezig is. Dat is waar de mens zichzelf een autonomie toe-eigent, waar hij geen recht op heeft.

Zelf ben ik regelmatig jaloers op mensen die, net als bijvoorbeeld Nelson Mandela of Dag Hammarskjöld, dat goede ten volle weten uit te dragen. Die dat werkelijk ervaren en voorleven. Die mensen vind je ook in je eigen leefomgeving. Dan bezie ik mijn kleine nukkigheden en stugge karakter en denk bij mezelf: “Jan, het kan ook anders!” Ik leer mijn beperkingen kennen, waar ik voorheen veel meer oog had voor mijn kracht. Reflecterend en groeiend in dat besef kan ik zien waar ik mezelf kan verbeteren. Dat lukt in het kleine soms nog ook. Maar vaak ook helemaal niet. Ik leer het meest van anderen. Dit hele proces heet ouder worden, denk ik.

Wanneer je niet afgescheiden leeft van het transcendente, van God en het goddelijke mysterie, wanneer je ten diepste beseft, dat er veel meer is dan wat we om ons heen zien, wanneer je met heel je hart de verbinding met de Vader aangaat, net als Jezus, dan pas ben je ten diepste mens. Het is en blijft doorploeteren voor de meesten van ons. De mensen komen er wel achter dat ze niet alleen leven, maar de medemens en De Ander nodig hebben. Daarom zijn grote voorbeelden ook zo belangrijk. Profeten zijn van alle tijden. Het is aan ieder zelf om te horen en te verstaan. Dat kan en mag je niet afdwingen. Ik heb hoop. Ik houd hoop.

Kerk zijn is gemeenschap zijn

De Rooms-Katholieke Kerk is een kerk van rituelen met het accent op de sacramenten.

De kerk is niet primair de hiërarchie. De kerk is de gemeenschap van mensen die met Christus één lichaam vormen. Mannen en vrouwen hebben daarin een gelijkwaardige plaats waar ze hun talenten kunnen ontwikkelen. Een plaats, waar samen gevierd en geleerd, geluisterd en gedeeld wordt. Aan het hoofd van de gemeenschap staat Jezus Christus. De verbondenheid tussen mensen onderling wordt gedragen door het geloof en de sacramenten veruitwendigen dat. De paus en de leerstellingen hebben een functie daarbij. Ze vertegenwoordigen het mysterie en zijn richtinggevend. Er is wel zoiets als een absolute waarheid, maar geen enkel mens kan of mag zich dat toe-eigenen. Ook onze kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders niet. Geen enkel mens heeft de waarheid in pacht.

Er bestaat geen starre uniformiteit. Diversiteit is noodzakelijk aanwezig in alles om van elkaar te leren. Om de vrijheid te krijgen niet alles klakkeloos aan te nemen, maar zelf na te denken en te onderzoeken. Woorden en handelingen zijn niet statisch. Die kunnen juist meebewegen met de veranderingen in de samenleving. Daarbij is onderscheiding onmisbaar om het goede te behouden. We dienen ons daarbij vragen te stellen als: Wat is waardevol? Wat is gerelateerd aan de tijd? Wat is cultuurbonden? Als jong priester tijdens de periode van het

Tweede Vaticaans Concilie was het ook noodzakelijk om je positie te bepalen binnen alle veranderingen. Het is niet erg om het verleden achter je te laten, wat niet hetzelfde is als het oude helemaal los te laten. De ommekeer in die tijd was nodig. Het was letterlijk en figuurlijk een omkeren van de hiërarchie naar de mensen toe. Misschien wel naar meer menselijkheid. Het was zowel noodzakelijk als respectvol te proberen om de mensen werkelijk te verstaan.

Destijds ben ik gestopt met het verplichte biechten. Behalve dat het voor een groot deel over onkuisheid ging, was het niet meer spontaan. Steeds vaker kreeg ik te horen dat mensen wel kwamen, omdat het er nu eenmaal bij hoorde, maar dat ze niet wisten wát op te biechten. Het werd een loos ritueel. Wanneer de tijd dergelijke vanzelfsprekendheden inhaalt, dan moet je daar niet zomaar mee doorgaan, maar goed nadenken. Dat betekent vaak veranderen of zelfs loslaten. Het biechten functioneerde niet meer. De vorm diende het doel niet langer. Ook ikzelf kan niet meer biechten zoals vroeger voorgeschreven werd. Wat niet verdwenen is en waar ik groot belang aan hecht, is het belijden van de zonde. Dat is een essentieel onderdeel in de relatie met God. Ook voor jezelf is schuldbesef belangrijk. Gezamenlijke boetevieringen – mooi dat woord vieren in combinatie met boete – heb je nauwelijks meer. Dat vind ik jammer.

De Kerk als beweging en gemeenschap, dat spreekt mij aan. Zo zie ik ook het Volk Gods, een prachti-

ge term: volk onder, maar ook met God. En voor mij houdt dat in, dat iedereen daarbij kan en mag horen. Want waar leg je de grens? En nog belangrijker: wie bepaalt dat? Voor mij mag en kan enkel God dat bepalen en niet de mens. Gemeenschap duidt dus op de onderlinge verbondenheid in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. De hiërarchie dient ondergeschikt te zijn aan de gemeenschap. Je hoort en leest overal dat de kerken leeglopen. Dat de kerk in een dip zit en meer van dat soort negatieve kreten. Ik maak me er niet zoveel zorgen over, want voor mij is het een golfbeweging die er altijd geweest is. Een golf beweegt omhoog en dus ook omlaag. Het kan zelfs zijn dat de ontmanteling en inkrimping die momenteel gaande is, uiteindelijk goed blijkt te zijn om terug tot de kern te komen. Verandering is voor heel veel mensen een probleem, terwijl het ook een zegen kan zijn. Maar dat kan je uiteraard alleen maar achteraf concluderen. Laten we het rustig afwachten, terwijl we zo goed mogelijk ons hart en geweten volgen en ons niet teveel zorgen maken.

De media spelen een dominante rol in de huidige beeldvorming. De waarheid ligt vaak net anders dan gebracht wordt. Ik raad de mensen dan ook aan zich eerst persoonlijk in de Schrift en de eigen Godsbeleving te verdiepen. Daarna pas om in de naaste omgeving rond te kijken en de ogen en oren, maar vooral ook het hart, open te houden voor wat al eeuwen doorgegeven wordt. Dat is van veel meer waarde dan de berichten in de media te volgen. Maar er zijn ook positieve ontwikkelingen. Veel jon-

geren gaan op zoek naar nieuwe vormen om hun geloof te beleven. Er zijn ook volwassen mensen, die terug naar de moederkerk keren. De interesse voor een kerkelijk huwelijk en de biecht neemt toe. Er is belangstelling vanuit verschillende denominaties naar elkaar. Dat deze nieuwe wegen niet dezelfde zijn als waarmee wij ouderen zijn opgegroeid, dat vind ik eigenlijk heel natuurlijk. Wat wel belangrijk is en blijft, is dat we de kern van de zaak blijven uitdragen en delen: de boodschap van Christus.

Er is ook een toename aan pelgrimages en devotie. Prima, maar het is niet iets dat mij kan bekoren. Je moet er ook mee uitkijken, want het kan snel ontaarden in egocentrisme: ‘Kijk mij nu eens gaan; kijk mij nu eens devoot zijn!’ Er is niets mis mee om naar bijvoorbeeld Lourdes te gaan, behalve als het gaat om het beter worden in plaats van om Maria eer te bewijzen en je geloof te verdiepen. Al die uiterlijkheden die aan deze bedevaartplaats gekoppeld worden, zijn aan mij niet besteed. Ik zie het vaak gebeuren, dat Lourdesgangers ‘fijn een reisje’ gaan ondernemen. Het is té vaak een gezelligheids-trip van mensen die je zelden of nooit in de kerk ziet, noch ervoor, noch daarna.

Ik vind dat het samen vieren en beleven in de kerken verarmd is. De geloofsbelijdenis en de tien geboden worden uitgesproken, maar niet meer beleven. Over het algemeen toch. Het is zo rationeel geworden. Neem bijvoorbeeld de Triniteitsgedachte, de relationele verhouding tussen Vader, Zoon en Heilige Geest. Dan heb je het over liefde, dan spreek

je over adem, dan voel je bijna de beweging. Dat kan niet enkel door leerstelling overgebracht worden. Daar moet je gedoseerd en met passie over spreken. Dat moet je voorleven. Tot op het altaar.

Toch is en blijft de Rooms-Katholieke Kerk mijn thuis. Ik voel me er goed en veilig. Dat betekent niet dat ik alles zomaar klakkeloos aanneem en overneem. Ik wil positief kritisch blijven. Dat is volgens mij vruchtbaar. Behalve rooms-katholiek, ben ik ook communist. Dat lijkt een contradictie, maar dat hoeft het niet te zijn. Maar ook daarin ben ik niet extreem. Het is voor mij niet de ideale waarheid om de samenleving beter vorm te geven. Het is één manier om vorm te geven. De essentie is je weg gaan met God en daarin de vorm en invulling ontdekken die bij je talenten en ervaringen passen. Er is maar één waarheid en dat is God. En dat is bij God. Meer woorden en beelden schieten altijd tekort.

Intercambio

Een sterk gevoel van oecumene heb ik beleefd bij een project als *Intercambio*.

Ik wilde geen extra aandacht voor mijn 25-jarig priesterschap in 1987, noch een geschenk. Ik heb de pastorale raad van de Sint Werenfridusparochie te Westervoort dan ook gevraagd om een Derde Wereld project te zoeken om ons als parochie aan te verbinden. Zo kwam ik in gesprek met mensen uit het bisdom Den Bosch, die contacten hadden

in Mexico. Daardoor kwam er een uitwisseling op gang tussen onze parochie en die van Santo Domingo de Guzman in Zanatepec. Zanatepec ligt in het zuidwesten van Mexico.

Twee Mexicaanse vertegenwoordigers van die gemeenschap kwamen op onze kosten naar Nederland. Het was belangrijk om uit te zoeken, waar het meest behoefte aan was. Na het eerste contact communiceerden we hoofdzakelijk via brieven en foto's. Het bleek erg lastig om besluiten te nemen op basis van erg beperkte en niet verifieerbare informatie, dus gingen we in 1991 met twee mensen naar Mexico om het gebied en de mensen daar te leren kennen. We merkten al heel snel dat de inheemse bevolking, de indianen, weinig ontwikkelingsmogelijkheden ter beschikking hadden. Het gros van de gezinnen leefde van de opbrengst van wat land- en tuinbouw dicht bij huis. De producten waren bovendien van slechte kwaliteit. De jongeren trokken weg en het gebied ging sterk achteruit. Van de overheid viel weinig te verwachten.

Het meest pijnlijke vond ik de grote kloof die gaapte tussen de situatie van de indiaanse boeren op het platteland en de pracht en praal van de kerkelijke omgeving in de hoofdstad, Mexico City. Het contrast was heftig: doodarm tegenover exorbitant rijk. Geen wonder dat de bevrijdingstheologie in die gebieden enorm voet aan de grond kreeg. De rol en de houding van de kerk heb ik daar over het algemeen als beschamend ervaren. De meeste kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders stonden aan de kant van

de grootgrondbezitters en de overheid. Er was veel corruptie en geweld hoorde bij het dagelijks leven.

Eigenlijk weet je dat wel, maar de impact van het met eigen ogen zien en met eigen oren horen was enorm groot. Het verschil met het rijke westen was gigantisch. Het gaat niet alleen om religie, maar primair om de gebondenheid aan een cultuur die zo anders is. Het hele probleem van armoede ligt fundamenteel anders dan de grote lijnen en de abstracte verhalen die je gebruikt, wanneer je het over dat soort onderwerpen hebt in een overweging of onder elkaar.

We kwamen in Mexico in contact met een educatief project, waar een ambachtschool en internaat onderdeel van uitmaakten. Het was geweldig te zien hoe de leerlingen niet alleen vakkennis bijgebracht werd, maar ook onderricht kregen in de eigen culturele en sociale ontwikkeling. Zo iets wilden we ook voor de Santo Domingo de Guzmanparochie. Op die manier zouden de jongeren zich ontplooien tot mensen, die na de opleiding konden bijdragen aan de ontwikkeling van hun eigen leefgebied. Terug in Nederland hebben we de werkgroep *Intercambio* opgericht. Intercambio betekent letterlijk 'uitwisseling'.

Oecumenische samenwerking

Zoals vaak wanneer je iets nieuws opstart, ging dat met vallen en opstaan. Ik was dan ook erg blij toen de Samen op Weg gemeente zich in 1997 bij

ons aansloot. Het werd daardoor behalve een oecumenisch project, ook een formele stichting. De voorganger van de Samen op Weg gemeente sprak bovendien Spaans, wat de communicatie over en weer heel wat gemakkelijker maakte.

Een project op afstand is en blijft lastig, omdat je geen overzicht hebt. Het is bijna onmogelijk om dat op die manier goed en effectief te beheren. Na ruim 20 jaar heb ik me dan ook teruggetrokken. Het is beter dat echte deskundigen hun licht erover laten schijnen. Het project wordt niet meer breed gedragen in de parochie. Mensen verliezen de belangstelling of de eigen positie verandert dermate, dat ze afhaken. Het mooie is wel, dat het project de hele parochie in beweging heeft gebracht. Bovendien heeft de oecumene handen en voeten gekregen door de samenwerking. Daar ben ik nog altijd dankbaar voor.

PRIESTER, PASTOR, KERK

*Dienen, priesterlijk en profetisch actief zijn:
dat ligt me het meest aan het hart.*

Ambt en werk

Bij voorkeur werd ik pastor genoemd.

De juridische functienaam, pastoor, en de beeldvorming van kerk en mensen daarbij, dat paste me niet. Het was me te formeel. Pastoraat heeft met mensen te maken, concreet met ‘de mens’. Of alle facetten van de mens zo je wilt. Als je voor en met mensen werkt, dan ontkom je er niet aan ook jezelf daarin te betrekken. Ik had zo mijn idealen, maar het gevaar zit erin dat je jezelf daar zo op focust, dat je lastig bent voor mensen in je omgeving. Het lijkt heel mooi, idealistisch en gedreven te zijn, maar daar zitten ook minder positieve kanten aan. Bij het ouder worden ben ik wat minder vastomlijnd geworden. Hoewel ik geloof dat er een absolute waarheid is, een ultiem ideaal en perfecte model mens, besef ik ook dat dat voor een mens onbenaderbaar is. Daarom moet je de eigen mening en perceptie kunnen relativiseren, omdat het nooit de hele waarheid kan bevatten. Dat is aan God, niet aan welk mens dan ook. Je kan er enkel maar naartoe werken.

Het Evangelie van Jezus Christus is vanaf kind al de leidraad in mijn leven geweest. Dan volgen de andere boeken van de Heilige Schrift. Het instituut kerk is een middel. Een noodzakelijk, maar niet dominant middel om vorm aan die waarden te geven en ze uit te dragen. Waarde is misschien een veel beter woord dan waarheid. De eucharistie is daarbij het belangrijkste symbool. Ik vergelijk het wel eens met een liefdesrelatie, waarin de geliefden zo hun

eigen intieme tekens hebben om elkaar de liefde te verklaren. Dat doen ze niet eenmalig in de relatie, maar dat herhalen ze talloze malen. Ze willen zich uitdrukken naar elkaar. Dat wil ik als gelovig mens ook naar de Ander met wie ik een unieke relatie heb. In het teken van brood en wijn beleef ik mijn relatie met God, die zich liefdevol en bevestigend naar mij uit.

Ontmoeting, interactie en uitwisseling met mensen in de liturgie en tijdens Bijbelgesprekken waren ankerpunten in mijn leven als pastor en voorganger. Daarin kon ik echt dienen, waarlijk profetisch en priesterlijk actief zijn. Dat zijn die aspecten van het werk, die mij het meest aan het hart liggen. Ik wilde herder en leraar zijn in navolging van Christus. Daarom gaf ik er meestal ook de voorkeur aan om veel van de organisatorische taken aan pastoraal werkers over te dragen.

Achteraf denk ik dat een aantal mensen best wel in mij teleurgesteld is. Ik ben ook niet altijd even flexibel met het gedachtegoed van behoudende mensen omgegaan. Dat spijt me nu. Ik was vrij radicaal, stond politiek-sociaal aan de linkerflank en had een stevige mening. Wijsheid groeit met de jaren en ik zie nu wel in, dat veel meer visies waardevol zijn. De conservatieve houding en denkrichting is niet de mijne, maar het brengt mijn eigen kijk op zaken wel in balans.

Communio

Ik mis in deze moderne tijd het gevoel van hechte gemeenschap zijn. Lang was het allemaal te overzien: het leven, de wereld en de kerk. Vader werkte en moeder vormde de basis thuis. In tegenstelling tot nu, was het eertijds ook niet lastig om een gestage stroom aan helpende handen in de kerk te krijgen. Wanneer de kinderen naar de middelbare school gingen, werkten of in elk geval grotendeels uit huis bezig waren, dienden veel vrouwen zich als vrijwilliger aan. Vaak waren hun echtgenoot en kinderen ook betrokken bij activiteiten van de kerk. Hele levens heb ik zo aan me voorbij zien trekken. Door mijn lange pastoraat heb ik het voordeel gehad om de mensen echt te leren kennen en er stevige banden mee aan te gaan. Het is een verarming dat veel pastores tegenwoordig maar een paar jaar op één plaats blijven en dan weer een andere parochie toegewezen krijgen.

De gemeenschap hield elkaar op de hoogte en wist waar de nood aan de man was. Die nood werd zoveel mogelijk onderling gelenigd. In een globaliserende leefomgeving verandert dat. Het ‘ik’ voert de boventoon of het beperkt de mensen, omdat het nauwelijks verder dan de familie- en vriendenkring gaat. Er is steeds minder belangstelling voor en compassie met de mensen daarbuiten. Hetzelfde geldt voor de eucharistie, de kern van ons geloof. Een verarming voor de samenleving, die niet of nauwelijks meer onder de indruk lijkt van het mysterie en de navolging van Christus. De mens ontzegt

zich zo – bewust of onbewust – de genadevolle liefde van God.

Kwetsbaren

Tijdens mijn pastoraat heb ik het meest geleerd van kwetsbare mensen. Onvoorstelbaar veel heeft juist deze groep mij laten zien waar het wezenlijke in het leven schuilt. Vooral bij zieke mensen trof ik de ‘ware mens’. Ontdaan van franje, waren zij zo zichzelf, zo anders dan de meeste mensen waar je dagelijks mee omgaat of die je voorbij ziet gaan, dat er een prachtig mysterie aan het licht kwam. Ook kan ik nog altijd enorm ontroerd worden, als ik stil ga staan bij de hoeveelheid mensen die zich Onbaatzuchtig inzetten voor een betere samenleving. Mensen waarbij je niet aan de buitenkant ziet of ze kerks zijn of niet, of ze wel of niet in God geloven. In de media lees je dat het aantal kerkgangers achteruit gaat, maar dat wil nog niet zeggen dat die mensen niet langer meer geloven.

Mensen met een hoop geld, macht en status, daar kan ik niet bij. Ik heb vooral moeite met bankiers die zich ten koste van zoveel mensen tegoed hebben gedaan aan wat hun was toevertrouwd. Onbegrijpelijk hoe zij zich daardoor zo verheven boven alles en iedereen voelden, dat ze alle richting kwijt waren om te zorgen voor eerlijke verhouding en verdeling. Zij hadden zichzelf blijkbaar zo hoog boven andere mensen geplaatst, dat ze niet eens meer echt verantwoording wilden afleggen voor hun hande-

len. Het heeft mondiaal grote negatieve gevolgen gehad. Daar kan ik niet bij en daar wil ik ook niet bij kunnen. Ik vind het persoonlijk een doodzonde, omdat het zichzelf verrijken ten koste van zoveel anderen bewust gebeurd is.

Nu ben ik met emeritaat. Nu kijk ik terug op mezelf, op de gemeenschap en op de kerk. Achteraf gezien ben ik blij dat ik mezelf ben gebleven en me daarom nog steeds thuis voel in de kerk. Het is een kwestie van meebewegen en flexibel opstellen, wat niet synoniem is voor onkritisch meebuigen. Ik denk dat de Rooms-Katholieke Kerk en welke gemeenschap dan ook, meer gebaat is bij zelfbewuste en kritische, meer trouwe leden dan slaafse volgelingen. Al maak ik nu plaats voor anderen, ik blijf op afstand betrokken.

Het is een verlies dat het transcendente uit het wereldbeeld lijkt te verdwijnen. Het maakt nauwelijks nog deel uit van het (dagelijks) leven van de moderne mens. Ook naar de kerk gaan, samenkomen en vieren loopt terug, terwijl dat vroeger zo vanzelfsprekend was. Niet dat het allemaal bij het oude moet blijven, maar als kinderen niet langer van hun ouders de importantie, het mooie en waardevolle van geloof en gemeenschap meekrijgen, dan is het logisch dat het allemaal minder wordt. Een nieuwe tijd vraagt om een nieuwe benadering. De essenties blijven bestaan, wanneer die gedragen en doorgegeven worden.

Paus Franciscus

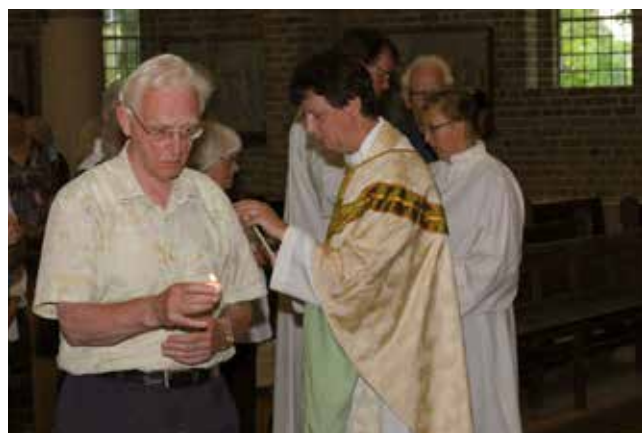
De nieuwe paus Franciscus geeft een sterke impuls in de goede richting als het om de functies in het Instituut Rooms-Katholieke Kerk gaat: 'Ga naar de mensen toe!' Hij geeft zelf het goede voorbeeld. Bij hem ligt het pastoraat heel duidelijk bij het pragmatisch handelen voor en naast de zwakken in de samenleving in plaats van positie kiezen tussen machtigen en notabelen. Pragmatisch pastoraat is naar de mensen toegaan en onder hen leven en werken. Niet terugtrekken binnen de muren en dogmatische theorie verkondigen.

Ik denk dat het Nederlands kerkelijk landschap er over tien jaar heel anders zal uitzien. Veel minder grote en officiële evenementen, meer terug naar de oorspronkelijke vorm van kleine tot middelgrote gebedsgroepen. Ook voor Westervoort is het als geloofsgemeenschap spannend of ze wat er nu is in stand weet te houden. Dan denk ik aan de band van mensen onderling, het kerkgebouw en de benodigde financiële stromen. Steeds meer jongeren gaan na hun studie elders werken. We moeten voor ogen blijven houden dat de situatie hier in West-Europa nogal verschilt in vergelijking met gebieden elders in de wereld. In Zuid-Amerika en Afrika groeit het aantal kerkgaande christenen. Zo ook in het Verre Oosten. Ik houd hoop en heb vertrouwen dat de Geest van het Evangelie blijft doorwerken, want het hele menswordingsproces ligt besloten in de relatie met God. Het gaat niet om de aantallen, maar om de inhoud.

De kerk is een instituut met veel franje geworden. Uiterlijkheden als status, hiërarchie en allerlei machtsvertoon zeggen me nog steeds weinig. Jezus Christus is onze voorganger en richtingwijzer, die was ook wars van vertoon. Paus Franciscus maakt contact met de basis. Hij wil wezenlijk verandering op gang brengen. Dat leert mij dat verandering altijd mogelijk is, terwijl de kern van het geloof door alles heen overeind blijft. Maar veel kritiek op de Rooms-Katholieke Kerk en haar functionarissen is vaak ook erg oppervlakkig. Deze mensen komen zelf niet met alternatieven die van eenzelfde volheid getuigen. Wat niet wil zeggen dat er geen liefde voor de medemens meer is. Maar het blijft ergens haken, het kan niet meer inzinken. Besef en beleving van geloof in God gaat niet over immanentie, maar over transcendentie. Iets wat alles en iedereen overstijgt. In dat opzicht leven we in een afgesloten wereld.

Er zijn gelukkig nog steeds uitingen als kunst, muziek en natuur waarin het vermoeden van dat mysterie nog geproefd wordt, maar ook daar breekt men niet door de eerste paar zintuiglijke, rationele en emotionele lagen heen. Precies daaronder bevindt en roert het mysterie zich. Er ligt een schone taak voor de kerk om de mystiek meer op de kaart te zetten. Dat zou een goede ingang kunnen zijn. We moeten de ontwikkelingen de tijd geven zonder zelf werkeloos toe te zien. Emancipatie is nu eenmaal een traag proces. De kerk heeft meer gereageerd dan het voortouw genomen. Dat verander je niet zomaar.

Werenfridusdag
14 augustus 2010

OP VERHAAL KOMEN

*Ik heb zoveel te zeggen,
maar weet het vaak niet te verwoorden.*

Mijn leven is een getuigenis

Het leven is een doorgaand leerproces.

Ik was een zeer progressief communist. Het priesterschap was letterlijk ‘mijn pakkie an’. Dit is geen contradictie, maar een vorm van radicaliteit. Op een scherpe manier kon ik in de voetsporen van Christus stappen en de kwetsbare mens in de marge steunen. Bij voorkeur heel praktisch. Dat radicale groeide in mij. Ik had mijn woordje klaar en ging elk onrecht dat ik tegenkwam te lijf. Passiviteit en conservatisme was niet aan mij besteed. Wanneer ik nu op mijn leven terugkijk, besef ik dat ik daardoor ook vaak een eenzijdige kijk had. Ik ging teveel van mijn eigen idee uit en had precies voor ogen hoe het niet en hoe het wel moest.

Het hele leven is een zoektocht. Wat je de ene dag aan kennis vergaart, kan een belemmering voor de volgende zijn. Het leven is ook een reis vol verrassingen. Een relatie met God opbouwen is een tasten en gaan, een vaak vallen en toch weer opstaan. God is een kunstenaar, die zich uitdrukt in de schepping, waarin de mens wel een hele mooie plaats heeft gekregen. Het kwaad, de armoede, de ongelijkheid en het lijden: ik vermoed dat het allemaal nodig is. Het is bestaansgrond voor het goede. Door onrecht komen we in actie. We kunnen bewust keuzes maken om het ten goede te keren of om in elk geval zelf goed te doen naar vermogen. Als je iets kan doen en een positieve bijdrage leveren, moet je het niet laten. Dat ben je aan God, jezelf en de medemens verplicht. De tekst uit Matteüs 5-7 houdt me behoorlijk be-

zig. Heel rustig en gedoseerd tracht ik de kern van Jezus’ toespraak op de berg eigen te maken. Als een leraar spreekt hij het volk toe en legt in feite het hele Godsplan en de geloofsleer uit. Het zijn waardevolle woorden met eeuwigheidswaarde. Dus spreekt hij ook mij aan. Hij vertelt over de letter en de geest van de wet, hij openbaart de sociale verhoudingen zoals die zouden moeten zijn en leert ons bovendien het gebed bij uitstek: het Onze Vader. Hij bemoedigt de mensen door het vaderschap van God uit de doeken te doen: ‘Vertrouw je toe. De Vader laat je nooit in de steek. Richt je op wezenlijke zaken.’ Jezus geeft concrete aanwijzingen om tot een zo zuiver mogelijke levensmoraal te komen. En dat allemaal waar de wetgeleerden en andere hoogwaardigheidsbekleders van de tempel bijstaan.

Dat hoort ook zo bij Jezus: mild, maar duidelijk terechtwijzen. Moedig en helemaal als zichzelf. Niet draaiend en kerend, niet vleidend of manipulerend. Jezus haalt met een positieve intentie ingesleten gewoonten en hoogmoed onderuit. Door Zijn supervisie kan er meer menselijkheid ontstaan en ruimte gemaakt worden voor de goddelijke invloed. Persoonlijke uitzuivering en vrijheid is het loslaten van je eigen beelden, van aangeslibd gedachtegoed dat niet meer in contact met God is. En de vrijheid waar ik van spreek is heel iets anders dan wat bijvoorbeeld Geert Wilders uitdraagt. Wilders vrijheid sluit mensen uit, terwijl de vrijheid die God biedt voor iedereen bedoeld is. ‘Gij zult niet oordelen’ is een uitgelezen kans om te groeien. Door de hele Bergrede heen ontsluit Jezus iets van Gods wezen.

Dat is toch geweldig! Als ik daarin meegeef, kan ik uitgroeien tot meer mens en beter recht doen aan wat God met mij voorheeft. Vrijheid en liefde liggen zo dicht bij elkaar. Ik vermoed dat het zelfs synoniemen zijn.

Goed en kwaad

Wanneer iemand mij vraagt of we in een goede of kwade wereld leven, dan moet ik het antwoord schuldig blijven. Het is een hele snelle, veranderlijke wereld, waarin veel te veel lawaai is. Het gaat te vaak over materieel gewin en status. Een kleine groep met macht en aanzien wordt rijk en rijker. Dan kan het niet anders dan dat daar veel mensen de dupe van worden, die buiten de boot vallen. Het is onze taak als christenen die mensen in de marge bij te staan. Het spanningsveld tussen macht en collectief, tussen afhankelijkheid en individualiteit is er altijd geweest. Wantrouwen en argwaan komt te vaak voor, terwijl het eenvoudig is om elkaar beter te leren kennen. Dat begint met een open houding en vragen als: “Wie ben jij? Vertel mij je verhaal!”

Het kwaad kan daar regeren, waar God verbannen is. Maar misschien plaatst God zichzelf wel in de marge uit onvoorstelbare liefde om de mens alle vrijheid en dus kansen te geven om alsnog het goede te doen. Om zich om te keren en veranderingen ten goede te bewerkstelligen. Ik kan nog steeds uitgaan van Jezus van Nazareth en diens Godsbeleving. Er is gewoon niets meer omvattender en

beter. De God als Vader, in relatie met en zo dicht bij de mens. Maar als kind van de Vader moet je uiteindelijk je eigen stappen zetten. Dan is er die Zoon aan wie de Vader ons toevertrouwd heeft. De Christus die goedheid en vertrouwen blijft doorgeven. De kracht die ontstaat uit de eenheid van Vader, Zoon en Heilige Geest is zo intens en groots, dat is niet te bevatten. Beelden als hemel, hel, hiernamaals en eeuwig leven heb ik losgelaten. Dat zijn menselijke voorstellingen. Het is allemaal hier en nu en tegelijk aanwezig.

Gezondheid

Ik ben gezegend met een sterke constitutie. Vermoeidheid begint nu wel een rol te spelen en ik heb wat ademhalingsprobleempjes. Maar in mijn tachtigste levensjaar kan ik dat accepteren. Ik ben vitaal en mag nog actief zijn. Mijn idealen heb ik nog niet begraven. Wanneer ik terugkijk op mijn leven voel ik mij gesterkt door het feit dat ik me volledig heb ingezet als pastor. Ik heb alle daarbij horende verantwoordelijkheid gedragen. Ik ben niet bang voor de dood, maar ik ben er wel mee bezig. Dood is de kwetsbare kant van het leven. Ik bezin me er zo positief mogelijk op. Regelmatig bespeur ik bij zieke of stervende mensen bevrijding. Of noem het ontspanning of overgave. Een totale vrede die de mens omsluit in een alles overnemende Liefde. Dat is voor mij God, die zich manifesteert. Waar die Liefde ontstaat, is mij een raadsel. Dat is te groot. De oude Simeon ontmoette de Messias en voelde

dat zijn leven af was. Denk eens aan het Magnificat van Maria of de lofzang van Zacharias. Die uitverkorenen kwamen in aanraking met het mysterie Gods. Het is toch prachtig dat die kans er altijd is. Ook wij kunnen daarmee in contact komen.

Sterven

Ik hoop dat ik goed kan sterven als het zover is. Ik heb veel mensen in stille bewondering op een manier zien gaan, die me inspireerde. Als je erover na gaat denken dan besef je dat liefhebben geven is. Totaal liefhebben is jezelf uit handen geven. Zo kijk ik ook tegen mijn fysieke dood aan. Het leven is een constante oefening op weg naar die overgang. Kwetsbaarheid kan enorm krachtig zijn, maar kan ik mezelf aan die ultieme kwetsbaarheid overgeven? Hoe zal ik met lijden omgaan? Ik heb mensen begeleid die dat zo mooi konden, zal ik dat kunnen benaderen? De afgelopen jaren heb ik ook veel afscheid van dierbaren moeten nemen. Dat gaat gepaard met pijn. Pijn voelen hoeft niet negatief te zijn. Die invoelende pijn benadrukt de verbondenheid.

De dood mag me bezoeken als het mijn tijd is. Hoe dat zal gaan, dat weet ik natuurlijk niet. Ik heb echter het gevoel dat ik er wel mee om zal kunnen gaan. Bovendien is mijn leven een aanloop naar de grote opdracht van God: Kom, de tijd is daar! Pastoor Jan van Kilsdonk verwoordde het ooit als volgt: 'Als een kind sterft, vindt het dat niet erg, als het maar in de armen van de moeder is.' Dat raakt aan mijn eigen

beleving. Als ik sterf, kind van God, dan vertrouw ik erop dat het in geborgenheid gebeurt. Het enige dat mij dan nog rest, is die ultieme opdracht: bidden, bidden en nog eens bidden om tot volledige overgave te komen. Opdat ik mij kan toevertrouwen aan God, die mijn leven en mijn hoop is.

Om me te sterken totdat het zover is, bid ik nu al veel en lees inspirerende literatuur, zoals werk van Etty Hillesum en Dietrich Bonhoeffer. Deze mensen hebben de realiteit van lijden en sterven zo groots omarmd. Die konden volledig in lijden en sterven staan. Dat vind ik wonderlijk mooi. Mijn overleden schoonzusje is ook zo'n voorbeeld. Haar levensthema was 'liefdevol, dienstbaar en dankbaar leven'. Ze was net als ik kritisch in haar geloven, maar tegelijk zo vol vertrouwen in haar overgave. Het heeft bij mij grote bewondering opgeroepen. Of ik dat ook zo kan? Geen idee, misschien blij ik wel de allerkleinste mens daarin te zijn.

De essentie van heel ons geloof en leven is in het licht van onze grote voorganger wandelen. Jezus Christus, waarlijk mens, zoon van God. Daar uitdrukking aan geven met al je kracht en talenten, met al je zijn, dat is onze levenstaak. En lukt het de ene dag niet, dan is daar weer de andere, want we mogen elke dag weer opnieuw geboren worden. Dat is wat ik ieder mens gun en graag wil aanreiken.

Koninklijk onderscheiden 30 april 2009

50 jaar priester 17 juni 2012

*Verder word ik gedreven, een onbekend land binnen.
De grond wordt harder, de lucht meer prikkelend koud.
Aangeraakt door de wind vanuit mijn onbekende doel
trillen de snaren in verwachting.
Aldoor vragend zal ik aangekomen zijn,
waar het leven wegklinkt -
een heldere eenvoudige toon in de stilte.*

Dag Hammerskjöld (Merkstenen 22e druk, p.21)

LEVENSLLOOP

1934	Geboortejaar Jan Huls
1940 – 1945	Tweede Wereldoorlog
1948	Klein seminarie
1956	Filosoficum
1958	Groot seminarie
1962	Priesterwijding Vaticanum II
1962 – 1965	Kapelaan Maria Koningin parochie te Zevenaar
1965 - 1967	Kapelaan Sint Willibrordusparochie te Veenendaal
1967 – 1970	Kapelaan in Borne
1970 - 1977	Pastor Monica Lucas parochie te Utrecht
1977 - 2004	Pastor Sint Werenfridusparochie te Westervoort
2004	Met emeritaat
2009	Koninklijke onderscheiding
2012	50 jaar priester
2014	80 jaar

*Zo heeft God allen in hun ongehoorzaamheid opgesloten,
om allen in te sluiten in zijn ontferming.*

*O onpeilbare rijkdom van Gods wijsheid en kennis!
Hoe ondoorgrondelijk zijn zijn beslissingen, hoe onnaspeurlijk zijn wegen!*

Romeinen 11, 32-33

**Artikelen van pastor Jan Huls
uit parochieblad 'Onderweg'
in de periode 2007 - 2009**

1 Brief aan mijn leeftijdgenoten in het parochieverband Viergaarden

Tijdens een gesprek met het pastoresteam kwam het pastoraat - ofwel de zielzorg - voor ouderen ter sprake. Mij werd toen gevraagd eens na te denken over een speciale manier van aandacht voor senioren. Ik heb mij door deskundigen van het bisdom laten voorlichten en met vrijwilligers gesproken, die mensen in de parochies bezochten.

Wij ouderen hebben ervaren dat de wereld van geloof en kerk onvoorstelbaar veranderd is. Dit roept veel vragen op. Sommige mensen hebben in deze, voor ons zo sterk veranderende wereld, een nieuwe manier van geloven gevonden. Anderen kunnen gewoon op de oude voet verder. Weer anderen hebben voor een groot deel hun geloofsleven naast zich neergelegd. Bij weer anderen staat het op een (heel) laag pitje. Ook zijn er die door al die veranderingen of vernieuwingen diep teleurgesteld zijn of behoorlijke littekens hebben opgelopen.

Als pastor heb ik in de loop der jaren veel gesprekken gevoerd over hoe men die veranderingen heeft beleefd en ondergaan. De vraag is of wij ouderen dit met elkaar bespreekbaar kunnen maken. Wat hebben deze veranderingen met ons gedaan? Kunnen we door er met elkaar over te praten een positieve bijdrage leveren aan ons (geloofs)leven? Als we in alle openheid en eerlijkheid met elkaar willen de-

len, is er kans dat er ruimte vrijkomt. Hierdoor kan het geloof ons weer kracht geven en tot steun een toeverlaat worden. Dit zou ons leven weer kunnen verrijken.

Ik wil hierbij zelf het voortouw nemen door te vertellen, hoe ik als pastor in mijn leven met al die veranderingen ben omgegaan. Ik begin in september met een artikel over hoe het begrip 'almachtige God' in de loop van mijn geloofsleven veranderd is en zich ontwikkeld heeft. Wat is de betekenis van dit begrip voor mij bij teleurstellingen?

Het zou fijn zijn als u, met uw eigen geloofservaringen, daarop zou willen reageren via een briefje, telefoontje, gesprek of artikel. Of u kunt er met anderen over praten. Bijvoorbeeld met diegene die u vanuit de parochie bezoekt. Waarom zou daar tijdens een kaartavondje niet over gesproken kunnen worden? Of tijdens een bijeenkomst van de ouderenvereniging? Geloven kan zin en betekenis geven aan ons leven.

Reacties zijn van harte welkom met daarin onderwerpen voor vervolgartikelen. Wat zou het mooi zijn als wij ouderen met elkaar in gesprek zouden gaan over wat het geloof in onze levensfase zou kunnen betekenen.

2 Ik geloof in God, de almachtige Vader

Het geloof(sgoed) dat ons door middel van de gemeenschap 'kerk' wordt aangereikt, dien ik mij als gelovige persoonlijk toe te eigenen. Geloven is geen automatisme dat mij met de paplepel wordt ingegeven. Anders zou het in moeilijke omstandigheden als een kaartenhuis in elkaar vallen. Als pastor heb ik dit nogal eens zien gebeuren. Ook in mijn eigen leven heb ik met het geloof geworsteld en dat doe ik nog. Geloven is een rijpingsproces, dat met vallen en opstaan gepaard gaat. Zo kan je als mens groeien en er wijzer worden. Ik geef een voorbeeld uit mijn eigen leven.

De geloofsbelijdenis van alle christelijke kerken begint met de woorden: 'Ik geloof in God, de almachtige Vader.' In mijn pastorale praktijk heb ik nogal eens mensen zien afknappen op het woord 'almachtige Vader', vooral wanneer men geconfronteerd werd met zeer trieste en onrechtvaardige sterfgevallen. Terecht werden deze voorvallen als onrechtvaardig ervaren door mensen. Ook door mijzelf.

Ik kan wel stellen dat ons gezin ook het nodige heeft moeten meemaken. Een van de eerste keren dat wij als gezin met sterven te maken kregen, was toen mijn jongste broer op jonge leeftijd ongeneeslijk ziek werd. Ik zei op een bepaald moment tegen mijn moeder: "Ma, wij bidden niet goed." "Bid jij dan niet meer?" was haar reactie. Bij het eerste negatieve bericht over mijn jongste broer baden wij als

het ware God uit de hemel. Opdat mijn broer beter zou worden. Maar op een bepaald moment voelde ik persoonlijk dat ik kon bidden wat ik wilde, maar dat mijn broer niet meer beter zou worden. Punt, uit!

Bidden helpt dus niet? Jawel, maar niet op de manier waarop wij baden. Het beantwoordde namelijk niet aan onze verwachtingen: mijn broer werd niet beter. Ik kwam toen tot het geloofsbesef, dat bidden een diepere laag bevat. Ik zei tegen mijn moeder, dat mijn bidden er nu uit bestond God te vragen, dat mijn broer de ongeneeslijke ziekte een plek zou kunnen geven en er zo beter mee om zou weten te gaan. Dat hij kracht mocht ontvangen als hij het moeilijk zou krijgen. Dat hij zich in geloof zou kunnen overgeven en Gods nabijheid mogen ervaren, zodat hij vredig kon sterven. En ook, dat wij er alles aan zouden doen om hem bij te staan. Dat wij wegen zouden mogen vinden om zijn lijden met hem en met elkaar te delen. En zo geschiede. De pijn en het verdriet van het moeten loslaten werd er niet minder om, maar het is desondanks een zinvolle en menswaardige weg geworden waar licht in de duisternis scheen. Mijn broer is in vredige overgave aan God van ons heengegaan. Wij hebben bidden ervaren als zinvol en God als nabij. Het verdriet werd er niet minder om, maar het kreeg een plaats. God was er als een nabije, kwetsbare kracht.

3 Ons heilig leven

God almachtig? Niet in de zin van problemen voorkomend, maar als een bron van grenzeloze en aanwezig liefde, die kan uitgroeien tot een machtiger kracht dan het kwaad. In dit soort omstandigheden noem ik God liever een 'genadige Vader'. Ik denk hierbij ook aan Jezus, de gekruisigde en mislukte mens, die in uiterste nood bad "God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?" Maar die ook in dit gebed tot vertrouwvolle overgave kwam. Zijn laatste woorden waren immers: "Vader, in uw handen bevel Ik mijn geest".

Wanneer een indiaan een schop in de grond steekt om de aarde te bewerken, dan vraagt hij eerst toestemming aan Moeder Aarde. Want de aarde is hem gegeven, die is niet van hem. Hij dient er respect en eerbied voor te hebben en kan er niet zomaar mee doen wat hij wil. Ik geloof dat onze westerse moderne mens dit gevoel totaal niet meer kent. De aarde is van hem en daar kan hij mee doen wat hij wil. Hij moet alleen uitkijken, dat hij er zelf geen nadeel of hinder van ondervindt. De moderne mens heeft zichzelf tot god van de aarde gemaakt. Bij de indiaan is dat net andersom. Voor hem is het leven een mysterievol geschenk.

Juist dat gevoel voor het mysterie is ons ontglipt. Het leven is er, wij zijn er, klaar uit! Profiteer ervan! Natuurlijk is dit wat kort door de bocht, maar persoonlijk mis ik steeds meer het gevoel voor het heilige in onze samenleving. Ik begin het steeds meer te missen, ook in onze geloofsbeleving en op de wijze waarop wij er uiting aan geven. O ja, de beleving van het heilige was behoorlijk versterkt geraakt. Zondigheid was een preutse, onvolwassen en onkritische beleving. Het heilige werd vaak in wettische voorschriften verpakt en het doel heiligde de middelen. De wijze waarop het heilige vroeger werd beleefd kon zelfs zeer onderdrukkende en onrechtvaardige vormen aannemen. Denk maar aan de seksualiteit, de gezagsuitoefening en aan de vele geboden en verboden. De biecht raakte dan ook bin-

nen de kortst mogelijke tijd in onbruik en de angst om te communie te gaan sloeg al even snel om in 'alles kan en mag'.

Er zijn schrijnende verhalen en de één heeft er meer nadeel van ondervonden dan de ander. Soms merk ik ook dat lang niet iedereen het heeft verwerkt. Maar hebben wij het kind niet met het badwater weggegooid? In mijn beleving wel. In het eerste scheppingsverhaal in de Bijbel wordt ons op dichterlijke en beeldende wijze verteld wie de mens is: geschapen naar Gods beeld. Naar het beeld van God is hij geschapen, mannelijk en vrouwelijk is hij geschapen.

Deze visie is één van de motto's in mijn geloofsleven. Daar probeer ik in voor- en tegenspoed mee om te gaan. Deze visie is voor mij dan ook een bron van energie. Ik ben geschapen, het leven is mij in liefde geschonken. Samen met anderen kan ik proberen met liefde, eerbied en respect invulling te geven aan het gegeven leven. Dit maakt mij dankbaar, roept telkens weer verwondering op en maakt mij innerlijk rijk. Het materiële en het uiterlijke worden daar dienstbaar aan. En zo wordt God iemand met wie ik mij verbonden voel in mijn leven. In de Bijbel staat verschillende keren de tekst: 'Ik ben de Heer, jullie God. Wees heilig, want Ik ben heilig' (lees bijvoorbeeld Leviticus en 1 Petrus).

Dit geeft werkelijk zin aan het menselijk bestaan: het heilige kunnen beleven in de schepping, in mensen en daar uitdrukking aan geven in het geloofsleven. In het bijzonder in de liturgie. Dit alles bij elkaar zijn wat mij betreft de diepste en rijkste waarden van het mens zijn. Daarom voelt voor mij de hedendaagse westerse samenleving steeds leger, omdat ik er de beleving van het heilige in mis.

4 Nogmaals over Gods almacht

Men kan zich terecht de vraag stellen, waarom er in de wereld in Gods Naam dat beestachtige kwaad is. Als er een God bestaat, een Schepper en een almachtige, liefdevolle Vader, God, hoe is het dan in vredesnaam mogelijk dat juist goede mensen zo door het kwaad getroffen kunnen worden?

Deze vraag is vooral vaak na de Tweede Wereldoorlog gesteld. Ook door mensen die gelovig zijn opgevoed. Geloven is mede hierdoor in onze cultuur niet meer zo vanzelfsprekend. Als tienjarige heb ik in 1944 - 1945 de oorlog bewust ervaren. Ik ga hier nu niet verder op in, maar vermoed wel dat er daarom een enorme aandrang bij mij ontstond om een concentratiekamp te bezoeken. In 1988 werd deze mogelijkheid mij in de schoot geworpen en heb ik met twee Poolse priesters het concentratiekamp Auschwitz - Birkenau en het vernietigingskamp Treblinka, ten oosten van Warschau, bezocht.

Ik kom maar niet los van de vragen die deze oorlog bij mij oproept en dat wil ik ook niet. Juist vanuit mijn geloof en uit solidariteit met de mens die getroffen wordt door de 'almacht' van het kwaad. Voor mij is het leven op deze aarde dan ook wezenlijk onrechtvaardig. Er zijn mensen, kinderen bijvoorbeeld, wier leven alleen maar bestaat uit kwaad dat hen aangedaan wordt. Levens die enkel bestaan in onrecht. Het kwaad is, aards gesproken, almachtig. Het kruis is een werkelijkheid. Dat kunnen en mógen wij volgens mij ook niet de rug toekeren. Mijn

geloven in God en mijn wijze van bidden hebben hier dan ook wezenlijk mee te maken.

In de solidariteit met de onmachtigen en de onrechten neem ik een andere, diepere en innerlijke waarde waar. Ik ervaar hier dat het kwaad niet het laatste woord hoeft te krijgen. Er zijn mensen die in alle kwetsbaarheid van het bestaan laten zien, dat ze in de macht van het kwaad dat hen treft, toch overeind blijven en dat kwaad weerstaan. Mensen, die in alle weerloosheid het kwaad als sneeuw voor de zon laten smelten. Dit heeft ook in de concentratiekampen plaatsgevonden. Dat gebeurt ook nu nog, bijvoorbeeld in ziekenhuizen en Derde Wereld landen. Er zijn mensen die ondanks alles blijven geloven in gerechtigheid, in liefde, in God. Mensen, die blijven geloven in het goede en in vrede. Mensen die blijven hopen tegen alle schijn in. Ik denk aan voorbeelden als Mahatma Gandhi (1869-1948), Etty Hillesum (1914-1943), de zalige Titus Brandsma (1881-1942), Dietrich Bonhoeffer (1906-1945), Maarten Luther King (1929-1968) en vele, vele anderen.

Ook in de stervensbegeleiding ben ik mensen tegengekomen met een onvoorstelbaar sterk geloof en volledige overgave. Wat voel ik mij dan klein en opgenomen in een groter en vrediger geheel. Het kruis van Golgotha wijst mij steeds meer de weg naar de diepste werkelijkheid van ons bestaan.

Dit wordt ten volle uitgedrukt in de woorden van het gebed van Jezus aan het kruis uit Psalm 22: "Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij in de steek gelaten?" waarop Hij luidkeels vervolgt in Lucas 23, 46: "Vader, in uw handen beveel Ik mijn geest." Het woord almacht in de aardse betekenis past niet bij mijn persoonlijke beleving van God. Geloven heeft te maken met een andere dimensie, met een andere kijk op de werkelijkheid. Mijn bidden bestaat tegenwoordig uit: "Heer, ik geloof, maar kom mijn ongelooft tegemoet." Geloven is vooral een weg om te rijpen. Ook in dit artikel over Gods almacht heb ik slechts zoekend en tastend een benadering kunnen aanreiken over de wijze waarop ik in God geloof.

5 De spiritualiteit van het ouder worden

Veel leeftijdgenoten zijn (nog) opgevoed met de Catechismus. De kerk stelde zelf een vraag en gaf kort en bondig geformuleerd ook zelf het antwoord. Het geloof werd van buiten geleerd. Sommigen hebben op deze wijze het geloof tot een eigen beleving weten te maken. Anderen geloofden het wel en liepen mee in het gareel. Sommigen liepen er ook in vast en lieten het voor wat het was: iets van buitenaf.

Naarmate de wereld veranderde van een gesloten beeld naar een wereld, die openstond voor andere invloeden, vielen de vanzelfsprekendheden niet altijd meer in vruchtbare grond. De leerstellige antwoorden van het geloof sloten voor velen niet meer automatisch aan op de levensvragen van de moderne mens. Die ging steeds meer zelf op zoek naar antwoorden in de wirwar van het leven. Dit zeer kort beschreven proces speelt en speelde zich niet alleen in onze kerk af, maar op alle fronten van de sociale, psychische en geestelijke samenleving. Denk aan de politiek, aan de opvoeding, aan andere kerken en geloven of aan de inrichting van onze maatschappij. Eén ding durf ik te zeggen: van kindsbeen af ben ik de vragen van het leven niet uit de weg gegaan. Integendeel, ik heb ze opgezocht! Er zijn niet veel kanten van het leven, waar ik geen kennis van heb genomen of ervaring mee heb opgedaan.

In een notendop heb ik hier weergegeven hoe de ontwikkelingen in onze cultuur en in onze kerk in een versneld tempo over ons heen zijn gekomen. Voor mijn gevoel ben ik met vallen en opstaan in mijn geloof gegroeid. Een doorleefd geloofsleven betekent niet doorjakkeren of maar meegaan met elke stroom. Wel door bezinning en verdieping stilstaan bij de vragen, die in mijzelf en in de samenleving opborrelen. Het is geen gemakkelijke weg, maar wel een weg die je bewust in het leven laat staan en je verrijkt.

En zo ben ik steeds meer de beperkingen en eenzijdigheden van deze moderne tijd gaan inzien en verschillende waarden van het verleden meer gaan waarderen. Volgens mij hoort dat bij het ouder worden. Ik heb mij hierbij laten bijstaan en inspireren door de grote geestelijke en mystieke denkers van alle tijden en uit verschillende culturen en godsdiensten. In het bijzonder heb ik door dagelijkse bezinning op de Bijbel – en vooral op de vier evangeliën – de diepere geheimen van het leven beter leren verstaan. De Schrift is voor mijn leven van alledag een bron van inspiratie geworden. Althans, dat is mijn ervaring en gevoel.

Dan heb ik het over de diepere inhoud en niet over de vormgeving en culturele context van de Bijbel. Het kaf van het koren leren scheiden in je geloofsleven is misschien wel de moeilijkste, maar de

meest waardevolle en rijke weg in het leven. Het vanzelfsprekende van het geloof moet bevestigd kunnen worden. Wanneer je dat transparant en regelmatig met een groep mensen kunt doen, komt dat ieders geloofsleven ten goede. Praterend en luisterend naar elkaar en wat uitvoeriger stilstaan bij gebeurtenissen of thema's kan echt gedeeld worden. Delen met elkaar is levensverrijkend. Daardoor kunnen wij met name aan ons ouder wordende leven een diepere en nog meer zinvolle bestemming geven.

6 Wonderen

Er zijn heel wat moderne mensen, vooral geleerden, die niet meer in wonderen geloven. Wat veel mensen voor wonderen aanzien, kunnen zij wetenschappelijk verklaren. Zij zijn er 'heilig' van overtuigd, dat alles te beredeneren is. Zij hoeven niet meer te geloven, zij weten alles en kunnen bijna alles. Het woord 'scheppen' bestaat voor hen niet of nauwelijks. Met uitzondering van de kunst mischien. Maar dat is volgens mij ook een afgeleide vorm van het scheppen van de Schepper. Er zijn ook mensen die wel in wonderen geloven en daar heel overtuigend over kunnen vertellen. 'De wonderen zijn de wereld nog niet uit' is zelfs een TV programma. Er zijn mensen met diepe, mystieke en religieuze ervaringen, zelfs onder hen, die niet gelovig waren of het geloof hadden weggedrukt.

Onze tijd is erg gevoelig voor bijgeloof en paranormale verschijnselen. Voor spirituele ervaringen met of zonder geloof in God of het goddelijke mysterie. Persoonlijk sta ik nogal kritisch tegenover wonderen. Ik heb er geen antenne voor. Betekenen de bijbelse wonderverhalen dan niets voor mij? Jawel, ik sluit mij aan bij de manier waarop de evangelist Johannes over wonderen vertelt. Hij spreekt over zeven wonderen die door Jezus gedaan zijn. Het is al merkwaardig, dat hij precies zeven wonderverhalen vertelt. Zeven is een symbolisch getal van het volmaakte. Vergelijk de schepping in zeven dagen, zoals ons dit in Genesis wordt verteld. Hier

openbaart God zich als Schepper of anders gezegd, in dit verhaal ervaart de profeet/schrijver op wonderbaarlijke wijze Gods aanwezigheid in de schepping. Er zijn mensen die God weerspiegeld zien in het leven, in de wereld en in het bestaan. Zij 'zien' wat een ander niet ziet. Zij zijn ontvankelijk voor het mysterie, voor God die zich openbaart.

Ik lees niet zozeer de wonderverhalen in de Bijbel, ik mediteer over de tekst en laat mij zo aanspreken door wat de verteller van het wonderverhaal ten diepste ervaren heeft. Het gaat mij niet om de buitenkant van het wonder, maar om de innerlijke ervaring van een mysterieuze belevenis. Zelf heb ik verschillende bijbelse wonderverhalen in de rugzak. Als ik mijzelf weer eens tegenkom in de praktijk van alledag, haal ik een passend verhaal uit die rugzak en ga er mee aan het werk. Worstelend met de tekst probeer ik mij een weg te banen door het leven en aan die bepaalde situatie een diepere en meer zinvolle betekenis te geven. Wonderverhalen worden voor mij bronnen van inspiratie en van Gods openbaring. Zo krijgt geloven betekenis voor mij en heeft mijn geloof mij werkelijk iets te zeggen waar ik wat mee kan.

Ik denk nu aan het verhaal, waarin Jezus 's nachts in een storm over het water loopt. Kort daarvoor heeft hij op de berg tot God, zijn hemelse Vader, gebeden.

>>

7 Bestaan er engelen?

Ieder mens kent wel duistere nachten vol storm in zijn bestaan, waarin gevoelens van onmacht en angst overheersen. Bijna iedereen heeft wel eens een moment dat voelt alsof je kopje onder gaat. Er zijn mensen die net als Jezus - zelfs door alle twijfels heen - kracht putten uit het gebed en het levende contact met God. Zij houden zich staande, wat er ook gebeurt. Zij komen er doorheen, hoe dan ook. Wij gaan in zulke omstandigheden ten onder en verdrinken in het leven. Wij zijn dan ook 'klein gelovigen'. Door mijn geloof, hoe klein wellicht ook, wijst Jezus mij in zulke omstandigheden toch een weg om er doorheen te komen en de overkant te bereiken, hoe dan ook. Wonderen zijn wonderlijke wegwijzers, die ons gedurende ons leven aange-reikt worden. Het is aan ons, of we er iets en zo ja, wat we ermee doen.

Af en toe ontvang ik hele bijzondere verhalen als re-actie op mijn artikelen. Er is er een dat ik graag met u deel. De schrijver heeft in een bepaalde situatie van zijn leven een onverwachte ontmoeting met een medemens. Door deze ontmoeting wordt hij zo ge-raakt, dat hij het gevoel heeft door een engel te zijn aangesproken. In de ontmoeting krijgt het begrip 'engel' een menselijk gezicht. Het wordt hem dui-delijk wat een engel is: midden in je leven ontmoet je opeens een boodschapper van God. Wat kan het geloof je blik dan verruimen en je leven verrijken! Ik wens ons allen toe dat ook wij in ons leven bezocht mogen worden door engelen, zoals in onderstaand verhaal de schrijver overkwam.

Nog niet zo lang geleden verbleef ik enkele weken in het ziekenhuis. Wanneer je er een paar dagen bent, leer je ook wat verzorgend personeel kennen. Sommigen maken indruk op je, al kan je eigenlijk niet verklaren waarom. Is het de persoonlijke uit-straling, de manier waarop ze hun werk verrichte? Of is het hun blijheid, wat is het precies? Het waar-om kan je eigenlijk niet benoemen.

Op een ochtend zit ik bij het raam van mijn kamer wat te lezen. Er komt een vertrouwde verpleegster binnen om mijn bed weer wat op orde te brengen. Zoals gebruikelijk praat je dan wat met elkaar. Over het werk of het weer. Toen ze haar taak had ver-

richt, pakte ze een stoel en kwam gezellig naast me zitten. Dat deed ze anders niet.

"Kan je het nog wel volhouden op je kamer? Je ligt zo alleen. Hoe vind je het verloop van de behande-ling?" Ik vertelde haar dat ik tevreden was met de behandeling in het ziekenhuis. Het resultaat was voor mij wat teleurstellend, omdat de artsen mijn ziekte wel konden stabiliseren, maar niet gene-zen. Daar had ik zo op gehoopt. "Maar" zeg ik te-gen haar, "ik wil niet klagen. Vooral niet wanneer ik aan andere mensen denk die veel minder kunnen of minder mogelijkheden hebben dan ik. Wij gaan vol moed verder met wat er nog over is."

Dan vraag ik haar hoe het met haar gaat. Ze is nog zo jong en ik ben benieuwd of dit werk haar vol-doening schenkt. En of ze nog andere toekomst-plannen heeft. "O ja hoor" zegt zij, "plannen en doelen genoeg. Op het moment volg ik een oplei-ding om jonggehandicapte kinderen te verzorgen." Toen ik haar vroeg naar haar motivatie voor deze specifieke keuze, kreeg ik een antwoord dat mij stil maakte en dat ik nooit zal vergeten. Daarom wil ik u deelgenoot maken.

De jonge vrouw antwoordde: "Ik heb een doch-tertje dat ongeneeslijk ziek is en jong zal sterven. Wanneer ik het voorrecht krijg mijn lieveling tot het

einde te mogen begeleiden, wil ik mij uit dankbaar-heid gaan inzetten voor hulpeloze kinderen. Daar-om de keuze voor die opleiding. Maar, nu ga ik gauw weer verder met mijn werk."

Daarna verliet de verpleegster mijn kamer. Of ging er een 'engel' weg? Wat denkt u?

8 Bestaat de hel?

We kunnen ons alleen met woorden en beelden een voorstelling maken van God. Van wie God is en wat God betekent voor ons mensen, zowel voor de wereld als voor ieder mens persoonlijk. De wereld van God gaat ons begrip en verstand te boven. In ons geloven worden wij op menselijke wijze aangesproken door God en zo komt Hij ons menselijk nabij. In beeldspraak, in woorden en symbolen kunnen wij met Hem verkeren en Hem ontmoeten. God gaat met ons om, zoals mensen met elkaar omgaan en elkaar nabij kunnen zijn.

Ik ben als kind vertrouwd geraakt met de voorstellingen van God, die eigen waren aan die tijd. Als het onweerde zei mijn moeder tegen ons: “Onze Lieve Heer bromt.” Dat was als kind te begrijpen. Nu zouden wij dat niet meer op deze manier doen. Onze wereld is veranderd en dus ook de beelden en de woorden waarmee we ons God voorstellen en God beleven. Als wij in het weekend in de liturgie ons geloof in het Nederlands belijden met de eeuwenoude geloofsbelijdenis, dan zeggen wij daarin van Jezus, dat Hij nedergedaald is ter helle. Ook daar hebben wij in het verleden een voorstelling van gemaakt: een plek waar zondige mensen eeuwig in het vuur branden. Ik denk dat met dit beeld niemand in onze tijd nog wat kan. Heeft deze geloofsbelijdenis dan haar betekenis verloren?

Integendeel! Zoekend, tastend en worstelend met mijn geloof, ben ik deze woorden van de geloofsbelijdenis veel rijker en dieper gaan verstaan. Ze zijn voor mij iets van het wezen van mijn menselijk bestaan gaan uitdrukken. Deze woorden openbaren mij iets van het grote mysterie van God, die naar onze zo menselijke wereld toekomt en het leven in al zijn facetten met ons wil delen. Deze geloofsuitspraak van de kerk openbaart mij God, die mij hiermee zegt en laat zien waar het in het leven ten diepste om gaat. Namelijk dat de weerloosheid de kern is van ons mens zijn. Ik beleef erin, dat Jezus tot op het bot solidair met ons mensen en met onze wereld is. Op deze unieke wijze is Hij ten volle mens. Het betekent voor mij, dat Hij van Godswege aanwezig was in Auschwitz, bij het beleg van Stalingrad en bij de kindsoldaten in Afrika.

God is dermate solidair, is zó begaan met ons mensen, dat het geen grenzen kent. Hij daalt af naar de hel, Hij komt tot ons in het diepste van het kwaad. Zijn liefde en trouw kent geen einde. Geen kwaad houdt Hem tegen, geen Auschwitz, geen Golgotha en noem maar op. De laatste woorden van Jezus aan het kruis waren: “God mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten.” (Psalm 22). Deze God die zich als een graankorrel aan de aarde toevertrouwt, die wil in dat lijden bij ons en met ons zijn. Dit spreekt mij aan en geeft mij hoop in bange dagen. Onlangs

hoorde ik rabbijn Awraham Soetendorp zeggen: “Uiteindelijk zullen de zachte krachten het winnen.”

Bestaat de hel? Voor mij wel, op die plaatsen waar het kwaad heerst. Waar het onbegrensde eeuwige kwaad het voor het zeggen heeft. De hel is daar, waar God afwezig is. Hiermee is over dit mysterie lang niet alles gezegd. Dit artikeltje zal ook de nodige vragen oproepen. Geloven is een rijk mysterie waar je een leven lang mee verder kunt.

9 De Bijbel is de bron waaruit ik leef

Wie is de mens? Wie zijn wij in wezen? Waar leven we echt van en welke betekenis geef ik aan mijn leven? Wat is waardevol en zinvol? Of houdt dit soort vragen ons eigenlijk niet bezig? En als dit soort vragen ons wel bezig houdt, dan kunnen wij daar zeer verschillende antwoorden op geven. Want de mens is vrij en heeft haar of zijn eigen verantwoordelijkheid. Zo kon ik er voor kiezen om mijn leven volledig in te vullen met mijzelf, met sport, kunst, politiek, met de medemens in nood. Ik had de keuze om er alles aan te doen om financieel rijk te worden. Om zoveel mogelijk van het leven te profiteren.

Bij mij rijst de vraag in hoeverre het geweten hierbij een rol speelt. Op welk niveau manifesteert het geweten zich? Ik kan putten uit beproefde en inspirerende bronnen. Die mij kracht, inzicht en wijsheid schenken en op die manier een drijfveer in mijn leven zijn. Er zijn goede boeken, televisie- of radioprogramma's, politieke bewegingen, religies en levensbeschouwingen of mensen die een goed voorbeeld zijn. De vraag, welke zin ik aan mijn leven zal geven, is voor mij van levensbelang. Dit klinkt misschien hoogdravend, maar het is wel zo. Voor de invulling van de zingeving aan mijn leven put ik hoofdzakelijk uit de Bijbel. De Schrift is voor mij de rugzak, waarin de uitrusting zit voor mijn tocht door het leven. Alles wat ik tegenkom, bespreek en bespreek, toets ik aan de hand van wat er in dit

>>

boek staat. Ik wil op deze manier zicht krijgen op wat van wezenlijk belang is. En hoe ik daar, in mijn doen en laten, het beste mee kan omgaan.

Maar de Bijbel is geen receptenboek waar voorgebakken antwoorden in te vinden zijn. Er staan teksten in waar ik geen kant mee op kan. Het is een boek van mensen van eeuwen geleden. Maar juist in dit menselijke hoor ik de stem van de Heilige, van de God die liefde is. De God die naar ieder mens op zoek is en dus ook naar mij toekomt, als ik mij voor Hem ontvankelijk maak. Het is niet door mijzelf te organiseren. Het gebeurt aan mij.

Ter verduidelijking een voorbeeld van hoe inspirerend de Bijbel voor mij is. De Bijbel begint met een prachtig scheppingslied, waarin een Joodse dichter ons vertelt hoe hij zich als gelovige het ontstaan van de hemel en de aarde voorstelt. Één zin uit dat mooie gedicht luidt: “En God schiep de mens als zijn beeld, als beeld van God schiep Hij de mens, man en vrouw schiep Hij hen.” Wat een visie op wie de mensen diepste is. De mens, beeld van God in relatie tot de ander, in Liefde. Als ik ’s ochtends opsta en dit laat bezinken, dan heb ik iets kostbaars in handen. Kostbaarder dan goud. Dit is dan ook een geweldige opdracht om iets moois van het leven te maken. Iedereen kan er naar eigen mogelijkheden invulling aan geven.

De bron waaruit ik leef, is de God van de Bijbel.

Het Heilige Boek, waarin Hij zich aan mij openbaart, dwars door de menselijke en onmenselijke geschiedenis heen. De kerk is de gemeenschap van een volk, dat deze Godsopenbaring bewaart en in haar tot leven probeert te wekken in woord en daad. Zonder die kerk, hoe menselijk ook, wordt deze openbaring aan ons mensen een soort drijfzand. De mens kan niet zonder institutionele binding. Dat is een noodzakelijk middel. De mens heeft een institutie nodig, zoals we voor melk een beker nodig hebben. Dit besef ontbreekt nogal eens bij ons als volk, dat in wezen een Godsvolk is. Natuurlijk is dit allemaal wat kort door de bocht, maar toch.

De openbaring van God in de Bijbel is mijn levensbron. Zonder deze bron heeft mijn leven geen zin. Want ik ervaar de wereld en het leven als wezenlijk onrechtvaardig. De één heeft alles wat zijn hartje begeert en de ander mist werkelijk alles, hoe rechtvaardig hij of zij ook is. Daar kan ik niet mee leven, tenzij ...! En dit ‘tenzij’ wordt mij aangereikt door God, die zich aan mij openbaart in de Schrift en door de kerk. Dit gebeurt niet vanzelf of automatisch, zoals ook een kind het leven niet enkel met de paplepel ingegoten krijgt.

- God is liefde, de liefde komt uit God en iedereen die liefheeft, is kind van God (1 Joh.4,7-8)
- Als ik de liefde niet heb, heeft alles geen zin. De liefde vergaat nimmer. (1 Kor.13)

Om welke liefde het gaat, vinden wij bij Matteüs en Lucas:

- Als iemand u op de rechter wang slaat, keer hem dan ook de andere wang toe.
- Als iemand het bovenkleed van u afneemt, belet hem niet ook uw onderkleed te nemen.
- Gij ziet wel de splinter in het oog van uw broeder, maar niet de balk in uw eigen oog.
- Bemint uw vijanden en bidt voor wie u vervolgen.
- Oordeelt niet, om niet geoordeeld te worden.
- Wie onder u groot wil worden, moet dienaar zijn.
- Wees barmhartig, zoals uw Vader barmhartig is.

Deze omgekeerde wereld is de wereld van God. Zo leven, zo liefhebben kan ik niet, maar als het mij een klein beetje lukt, dan voel ik dat ik gedronken heb uit een levensbron. Ik word dan een ander mens, het geeft mij kracht. Vecht er eens mee, dan kunt u het ook ervaren.

In mijn hart ga ik ook om met mensen, die het mij wezenlijk hebben voorgeleefd. Franciscus, Johannes van het Kruis, Gandhi, Titus Brandsma, Etty Hillesum, Nelson Mandela en zo zijn er meer. Er zijn ook teksten in de Bijbel, die ik niet snap. Zij kunnen

mij enorm bezighouden en onbegrijpelijk aanspreken, zoals de zinnen van de zogenaamde acht zaligheden uit het vijfde en het zesde hoofdstuk van Matteüs: Zalig de armen van geest. En bij Lucas: Zalig de armen, zalig de treurenden, de zachtmoedigen, zalig die honger en dorsten naar de gerechtigheid, zalig de zuiveren van hart.

Dit zijn teksten die belangrijk zijn en dus om onze aandacht mogen vragen. En hoe verschillen deze teksten niet van wat ons dagelijks wordt aangereikt via kranten, boeken, radio, televisie over hoe ik moet denken, handelen en leven!

11 Rinske, een Godskind

Rinske was altijd al een bescheiden en liefdevol meisje, dat veel aandacht voor de ander had. Nog maar 22 jaar, rondde zij haar studie Antropologie (menskunde) aan de universiteit van Nijmegen af. Zij had toen al stage gelopen bij een ontwikkelingsproject dat ondersteuning gaf aan gebieden in Zuid-Amerika en Afrika. Rinskes grote droom was om slachtoffers in conflictgebieden in de Derde Wereld helpen. Vooral kinderen werden en worden de dupe van conflicten, die vaak met grof geweld gepaard gaan. Conflicten veroorzaakt door volwassenden. Omdat ze direct na haar studie nog te jong was voor dit werk, reisde ze op eigen initiatief naar Oeganda. Ze probeerde daar via de Nederlandse Ambassade met kinderen te gaan werken. Dat lukte uiteindelijk en Rinske ging in het noorden van het land aan het werk. Ze is daar al een tijd actief als vrijwilliger. Zij wordt dus niet betaald, maar gecompenseerd met gratis kost, inwoning en verzekering. Zij kan haar geluk niet op, al hoopt zij wel dat zij ooit een officiële aanstelling krijgt.

Zij vertelde mij tijdens een verlof, dat zij niet meer naar Nederland wilde terugkeren. Ons land met alle materiële welvaart sprak haar niet meer aan. Onlangs kreeg ik van haar moeder een brief, die zij aan familie en vrienden had gemaild. Met instemming van haar moeder, mag ik een deel van de brief met u delen. Voorafgaand aan de tekst die ik u voorleg, schrijft Rinske dat zij met een collega in een

auto naar één van de vluchtelingenkampen rijdt om daar een ‘school’ te bezoeken. Daar wil zij gebruik maken van het toilet, dat een eindje verderop ligt. Het is geen toilet zoals wij dat kennen, maar een ‘fatsoenlijk geslagen gat in de grond’. Ze wordt door zo’n 200 kinderen dansend en jubelend opgewacht en naar de school begeleid. Op de terugweg springen de kinderen weer dansend en jubelend om haar heen.

Ik zwaai braaf naar iedereen omdat ik zie aan de glimlach die op de gezichten verschijnt, dat dit wordt gewaardeerd. Maar eigenlijk kijk ik liever naar de grond. Of ren ik terug naar de auto om snel naar kantoor te rijden. Er lopen namelijk kinderen zonder kleren rond. Er wonen kinderen zonder ouders, kinderen die zwanger zijn, kinderen die ondervoed zijn. Er wonen kinderen die mishandeld worden en die ziek zijn. Kinderen die conflicten kennen.

Kinderen horen gekleed te worden, bij hun ouders te wonen en kinderen horen beschermd te worden tegen misbruik. Kinderen horen te eten, liefdevol behandeld te worden en kinderen horen in vrede te leven. Al lachend en zwaaiend realiseer ik me, dat ik niet één kind in mijn optocht kan beschermen tegen een leven dat ze niet horen te leven.

Terug naar kantoor trekt het gemiddelde leven in dit land als een waas aan me voorbij. Ik denk na over alle indrukken van vandaag. En hoewel ik de

kinderen in die optocht waarschijnlijk nooit meer zie, behoren ze tot de enorme groep in Oeganda die zoveel indruk op mij heeft gemaakt. Zij voeden mijn passie voor dit werk enorm. En hoewel ik die kinderen niet kan beschermen tegen de boze buitenwereld waarin zij leven, kan ik in ieder geval iets proberen te doen. En ook al is dat iets een druppel op een gloeiende plaat, een speld in de hooiberg en alleen maar iets. Ik hoop dat ik er altijd mee kan doorgaan!

Rinske leert mij iets meer van God kennen. Dit verhaal laat mij niet los en maakt mij gelukkig. De mens, beeld van God, kind van God, ongelooflijk. Daar kan voor mij niets, maar aan ook niets tegenop. God licht hier voor mij op in het duistere kwaad, op de kruisweg van het leven. Ook al glipt Hij mij daarna weer door de vingers.

12 De uitdagingen van het ouder worden

Naarmate ik ouder word, voel ik de kwetsbaarheid toenemen.

Ik ben in veel opzichten ook minder zeker aan het worden. Dat herkennen nogal wat leeftijdgenoten. We praten er niet zo gemakkelijk over. Maar op de vraag aan ouderen hoe het gaat, hoor ik vaak: “Goed”. Als je dit antwoord even doorprijkt, dan wordt er lachend geantwoord: “Nou ja, ouderdom komt met gebreken. Een pijntje hier en een mankementje daar. Maar ja, dat hoort erbij en we mogen niet klagen”. sommigen merken inderdaad nog niets. Maar de meesten voelen zich op de één of andere manier toch anders in het leven staan. Nog afgezien van mensen die zonder perspectief verder moeten.

Er ligt een groot gedeelte van de levensweg achter je. Je hebt dat moeten loslaten, zowel fysiek, sociaal als mentaal. Je leven wordt voor een groot gedeelte gedragen door je verleden. Daardoor vragen het heden en hopelijk de toekomst om een nieuwe houding en invulling. Er zijn mensen op leeftijd die hun bestaan nog niet vereenzelvigen met loslaten. Zij mogen het ouder worden beleven als een grote zegen. Maar voor velen verandert de situatie langzaam maar zeker. Bij mij is dit ook zo, al mag ik absoluut nog niet klagen. Maar ik besef dat het ouder worden mij ook de kans biedt om een nieuwe

>>

invulling aan mijn leven te geven. Als een soort levenstaak. Ik ben inmiddels aan deze nieuwe uitdaging begonnen. In hoeverre het zal lukken en hoever ik kom, dat zie ik wel. Ik bespeur nieuwe kansen om met de situatie van mijn ouder worden iets te doen, dat mijn leven wezenlijk kan verrijken. Ik zie ook mensen om mij heen die daar op hun eigen manier al heel aardig mee bezig zijn. Aan sommige situaties kan je niets veranderen. Het is ook niet zo zeer een kwestie van het beheersbaar maken, maar een goede manier ermee om te leren gaan. Voor mij persoonlijk bestaat deze nieuwe opdracht aan mijn leven uit vier aspecten: loslaten, beter leren luisteren, beter leren zien, overgave door hoop en vertrouwen.

Met loslaten bedoel ik mezelf zo min mogelijk ergens aan vastklampen om mijn kwetsbaarheid uit de weg te gaan. Zo goed mogelijk met de vervolgaspecten omgaan betekent dus eerst mezelf onder handen nemen. Dan kan ik beter leren luisteren naar de wereld, naar de mensen om me heen, maar ook naar mezelf. Dit alles met als doel die Ander te horen en (aan) te voelen wat dat veroorzaakt. Ook vermoed ik dat ik dan beter kan nadenken over mijn ervaringen om zo intenser en dieper te leren kijken. Wezenlijk leren zien kan een hele wereld aan nieuwe dimensies openen, die de diepere reden van mijn bestaan wat meer kunnen verhelderen. Tenslotte wil ik proberen mijn leven te laten dra-

gen door bezinning, verdieping en innerlijk gebed. Op deze wijze denk ik dat het ouder worden mij van binnen rijker kan maken.

Als je er goed over nadenkt, is het een groot avontuur. Een levensoefening die misschien wel eeuwig duurt, want dit heb je natuurlijk niet zo maar in de vingers. Ik zeker niet. Ik ben mij er terdege van bewust, dat mislukking en teleurstelling zeker mijn deel zullen zijn tijdens dit avontuur. Ik zal echt de moed wel eens verliezen.

Ik geloof ook, dat elke kleine stap voorwaarts, hoe klein ook, winst zal zijn. Want op deze manier raakt de mens toch de grond van zijn bestaan en neemt hij een wereld waar die verder reikt dan zijn eigen neus lang is. Iets om naar uit te kijken!

13 Je leven verrijken door het los te durven laten

Een tijdje geleden zag ik op televisie een lichamelijke gehandicapt meisje van ongeveer achttien jaar. Gekluisterd aan haar bed, was zij zich volledig bewust van haar situatie. Toch bezat zij een innerlijke kracht, waarmee zij aan haar leven een enorme positieve invulling wist te geven. Zij vond het leven goed en mooi en meer dan de moeite waard. Ze miste eigenlijk niets. Integendeel, zij bezat alles om iets waardevols van het leven te maken, vertelde ze. Zij toonde een kracht en een uitstraling, die mij behoorlijk aan het denken zet. En dat, terwijl ik in mijn leven vaker mensen tegenkom, die in een kansarme situatie verkeren en toch blij, gelukkig en tevreden door het leven gaan. Op bewonderenswaardige wijze weten deze mensen iets van hun leven te maken, terwijl ze in de ogen van de meeste mensen juist ongelooflijk veel moeten missen. Innerlijk moeten ze wezenlijk rijker zijn dan al diegenen, waarbij alles voor de wind gaat.

In onze tijd is de verleiding om te verlangen naar de hemel op aarde enorm toegenomen. Er is immers zoveel mogelijk en binnen ons bereik gekomen. De welvaart overspoelt ons en wordt op allerlei mogelijke manieren als zeer belangrijk en waardevol aangeprezen. Hoewel er op zich niets op tegen is, blijft de vraag of een wezenlijk deel van ons mens zijn is. Of zijn we misschien hierdoor juist afhankelijker geworden en dreigen echte menselijke waarden onder te sneeuwen?

Nu ik op een leeftijd ben gekomen dat de onvolkomenheden van het leven meer beginnen te dagen, vraag ik mij af, hoe ik zo goed mogelijk de laatste fase van mijn leven ga invullen. En langzaam maar zeker kom ik tot het besef, dat het ouder worden mijn innerlijk enorm kan verrijken door het zoveel mogelijk los te laten. Loslaten betekent afleggen en toevertrouwen aan de Ander om zo tot de kern en het wezen van mijn bestaan als mens te komen. Dit betekent dat ik kan leren om de gebeurtenissen in mijn leven te relativeren. Ik kan leren om me niet door alle zich voordoende omstandigheden te laten meeslepen. Het betekent ook dat ik mogelijkheden kan aangrijpen om die omstandigheden aan te pakken en tot iets waardevols te maken. Ik kan afleren te denken dat ik alles kan beheersen en naar mijn hand zetten.

Relativeren betekent de betrekkelijkheid van het moment leren inzien en er glimlachend innerlijk vrede mee hebben. Loslaten schept ruimte. De nare of lastige gebeurtenissen verliezen hun scherpe kantjes en de mooie zaken worden waardevoller. Een mens kan leren om met zijn of haar gebreken, ongemakken, handicaps, teleurstellingen en verdriet positiever om te gaan. Het meisje, waarvan ik melding maakte aan het begin van dit artikel, is zo'n voorbeeld. Zij maakt ondanks alles iets goeds van haar leven. Maar ik denk vooral ook

>>

14 Luisteren

aan Jezus, zoals het Evangelie van Hem getuigt. Ik schrik vaak van mijzelf, hoe weinig ik er zelf van terecht breng. Ik kom mijzelf regelmatig behoorlijk tegen. Maar het gaat mij er al niet meer om of het mij lukt of niet. Het proberen alleen al geeft heel veel zin aan mijn leven.

Het leven biedt meer mogelijkheden dan de situatie, waarmee we soms overvallen worden. Wij kunnen ons innerlijk leven veranderen door datgene los te laten, waar we aan vast zitten. Dat ons in de greep heeft. Bij het ouder worden is loslatten een zegen, wanneer het meer zin en inhoud brengt. Ouder worden is een zinvol proces.

Ik heb al eerder het onderwerp 'loslaten' aangevoerd als een mogelijke opdracht bij het ouder worden.

Eén aspect van loslaten is leren luisteren. Persoonlijk ontdek ik bij mezelf, dat ik tot nu toe eigenlijk heel slecht geluisterd heb in mijn leven. Daardoor heb ik nogal wat mensen tekort gedaan. Luisteren is jezelf op de achtergrond plaatsen, jezelf loslaten als het ware, om er helemaal voor de ander te zijn. En al luisterend de ander tot zijn of haar recht te laten komen. Goed luisteren vereist de nodige vaardigheid. Sommige mensen hebben daar een talent voor.

Stel iemand is diep verdrietig, omdat hij een groot verlies moet verwerken. Stel, je hebt dit soort verlies nog niet in je eigen leven meegemaakt. Dan ben je de mindere van die ander wat die ervaring aangaat, want je kan nooit ten volle aanvoelen of invoelen hoe diep het verdriet in die mens graaft. Dan is het vaak beter om te zwijgen en die ander zijn verhaal te laten doen. Je kan wel voorzichtig een paar vragen stellen, waardoor het verdriet alle kansen en ruimte krijgt om er te zijn, waardoor de ander beter tot zijn recht kan komen.

Mogelijk ervaar je dan ook bij jezelf, dat je al luisterend en delend als mens innerlijk rijker wordt. Als je op zo'n manier weet te luisteren, kan er als het

15 Zien, soms even

Jaren geleden heeft Huub Oosterhuis een boek geschreven met de titel: 'Zien, soms even'.

De betekenis van deze titel zet mij de laatste tijd weer behoorlijk aan het denken. Ik ben namelijk geen goede ziener. Hiermee bedoel ik niet dat mijn ogen niet zo goed meer zijn. Nee, ik bedoel dat ik mijn ogen nogal eens in mijn zak heb, omdat ik te oppervlakkig kijk en alles niet goed genoeg in mij opneem. Ik kan honderd keer een bepaalde boom voorbij lopen zonder iets bijzonders waar te nemen. Terwijl iemand anders, die er één keer langs loopt, stil blijft staan en het wondermooie van dezelfde boom al genietend in zich opneemt en zich erdoor laat aanspreken. Zien moet je leren door open te staan voor de dieper liggende werkelijkheid, die op alle mogelijke manieren op je pad komt.

Een mens die aan geld verknocht is, kijkt daar met andere ogen naar dan iemand die er weinig waarde aan hecht. Voor de eerste is geld een middel om macht en status te vergaren, voor de tweede is geld slechts een (betaal)middel. Die laatste zal in veel gevallen alerter zijn voor de noden van de medemens.

Hoe kijk je bijvoorbeeld tegen Marokkanen aan, tegen dakloze zwervers, tegen islamieten? Stel je die vraag nou eens en geef dan eerlijk antwoord,

>>

zeg ik dan tegen mezelf. Hoe kijk je naar kinderen, hoe zie je seksualiteit, wat zie je in reclame? Bekijk je de wereld en je bestaan als je bezit of als een geschenk? Ik stel de vraag wat scherper: hoe kijk je naar een tegenvaller? Als een mislukking of ook als een mogelijkheid om er ondanks alles toch iets van te maken? En is er bijvoorbeeld een stille ontvankelijkheid in mij om het mysterie in de werkelijkheid van het leven en in de werkelijkheid van elke dag waar te nemen? Of zie ik alleen maar wat meetbaar en bewijsbaar is?

Het begrip 'schouwen' is het leven in je en in de wereld om je heen op een dieper niveau proberen waar te nemen. Krijgt dat ook aandacht in ons leven? Zo kun je ook de vraag stellen: God, waar ben je? Ik denk dat een mens heel zijn of haar leven nodig heeft om iets van God gewaar te worden. Om de Godsrelatie te verdiepen. Immers ook iemand als Mugabe denkt God aan zijn kant te zien. En zeiden ook Bush en Osama bin Laden en vele, vele anderen ook niet dat zij God aan hun kant hadden staan? Datzelfde geldt ook voor mij.

De vraag is dus of we goed schouwen en onderscheiden. Iemand vertelde mij eens dat Hij God waarnam bij de zondaars, bij de kinderen, de armen en de zieken. Bij de bedroefden, de eenzamen, de gevangenen, de mislukten, de vreemdelingen, de

kansarmen, de idioten en alle andere mensen in de marge van de samenleving. Nou, ik 'zie' dat zo één, twee, drie nog niet. Weet u trouwens wie die iemand is? Kent u Hem?

Wanneer we Jezus voorbeeld volgen en willen leren zien als Hem en zo het leven werkelijk willen leren kennen, dan kan de oude dag nog een prachtige en zinvolle invulling krijgen.

16 Wat doen veranderingen in de samenleving met geloof?

Wat is sinds de Tweede Wereldoorlog in onze samenleving allemaal niet veranderd! Misschien wel meer dan alle eeuwen daarvoor. Deze veranderingen hebben een enorme invloed gehad op onze levenswijze en dus ook op onze manier van geloven. Vroeger stond alles vast en veranderde er in de loop van de tijd hoegenaamd niets. Je wist waar je aan toe was. En alles werd weliswaar verschillend, maar in veilige eigen hokjes, beleefd. Je geloofde 'van huis uit'.

Ik wil, hoe onvolledig samengevat ook, een aantal kenmerkende veranderingen voorleggen, om wat orde in de chaos van deze tijd te scheppen. Op mijn manier wil ik proberen iets van richting te geven aan het geloven in onze moderne tijd aan de hand van tien kernbegrippen. Ik wil hiermee een besef oproepen van het grote verschil in opvattingen en zienswijzen vroeger en nu. En daarmee iets verklaren waarom de huidige tijd voor gelovigen zoveel vragen oproept.

1. Individualisering

De mens krijgt op allerlei manieren veel kansen om zich persoonlijk te ontplooien.

Het 'ik' staat voorop. Mijn opvattingen, mijn gevoelens, mijn geweten telt als eerste.

2. Autonomie

Het woord stamt uit het Grieks en is samengesteld uit: autos (zelf) en nomos (wet).

Ik bepaal dus zelf. Niemand anders boven mij, over hoe ik moet denken over goed en kwaad. In zekere zin zou je zelfs kunnen zeggen dat ik zelf mijn eigen God ben geworden.

3. Ratio

De mens is tegenwoordig in staat alles te beredeneren, verklaren en bewijzen. Alles is meetbaar, bewijsbaar en logisch te duiden, zelfs de Scheping. De wonderen zijn de wereld uit en de mens is technisch tot alles in staat. Dat is in elk geval de gedachte.

4. Menswetenschappen

Denk aan de geneeskunde, aan sociologie, psychologie en allerlei afgeleide specialisaties. De mens wordt ontleed en super-bevestigd door wetenschappelijke verhandelingen.

5. Communicatie

Radio, krant, televisie, computer en allerlei ontwikkelingen op dit gebied domineren. Denk ook aan het reizen en volksverhuizingen die momenteel plaats vinden.

6. Emancipatie

De mens kan zichzelf uitstekend redden. Hij is minder afhankelijk. Denk bijvoorbeeld aan arbeiders, homo's het feminisme. Ook echtscheidingen zijn mogelijk.

7. Materialisme

De wereld is ons bezit en is van mij. Ik kan er mee doen wat ik wil. De aarde wordt niet meer ervaren als gegeven, als geschapen. ‘Hebben’ heeft de plaats van ‘zijn’ ingenomen. Ik ben wat ik bezit. Geld moet rollen. Het uiterlijk krijgt meer aandacht dan het innerlijk.

8. Afleidingen

Het dagelijks leven wordt gebombardeerd met meer afleidingen dan we aankunnen. Dit maakt het zeer hectisch. Wij komen tijd te kort, want we moeten van alles. Het perfecte samenleving hangt aan elkaar met heel veel regels. Het leven is gecompliceerd.

9. Normen en waarden.

Ook hier denken wij anders over dan vroeger. Vrijheid is het hoogste goed, wat er ook onder verstaan moge worden. Denk aan opvattingen over seksualiteit, echtscheiding, abortus, euthanasie en wat goed en wat kwaad is. Het woord ‘zonde’ heeft een andere betekenis gekregen. Woorden als ‘eerbied’, ‘genade’, ‘heilig’ en ‘zuiver’ zijn niet ‘in’.

10. Religiositeit

Er is in onze tijd wel religiositeit, maar dat gebeurt momenteel nogal op een zeer persoonlijk vlak. Het is vaak ik-gericht en voor mijn gevoel in zichzelf gekeerd. Godsdiensten zijn in onze westerse samen-

leving aan het verdwijnen, behalve (nog) de Islam, die niet tot de westerse cultuur behoort. Er wordt nog wel wat geloofd, denk aan het zogenaamde let-sisme. Maar het gemeenschappelijke en traditionele van een kerk neemt snel af. Geloven wordt in deze tijd niet meer met de paplepel ingegoten, verloopt niet meer automatisch en van zelfsprekend. De wonderen schijnen de wereld uit te zijn en de ooevaar bestaat niet meer. Er lijkt nauwelijks meer stilgestaan te worden wat zich iets dieper manifesteert dan aan de oppervlakte.

17 Wat bezielt ons mensen?

Op een zondagochtend fietste ik over de dijk. Ik wilde naar de eucharistieviering in het dorp Loo. In de buurt van de veerpont zag ik iemand heel aandachtig naar de vogels in het weiland turen met een verrekijker. De man was één en al aandacht voor wat er zich vóór hem afspeelde en ging er helemaal in op. Wat zou hij allemaal zien en waarnemen waar ik geen oog, geen talent en geen hart voor heb, vroeg ik me af. Kennelijk heeft de natuur deze mens veel te bieden en is zij voor hem misschien wel een geweldige bron van inspiratie in zijn leven.

Diezelfde ochtend zag ik een man hardlopen om zijn lichaam in conditie te houden. Of gewoon, omdat hij daar veel voldoening van ondervindt. Zoals bijna elke zondag vroeg was het verder rustig op de weg. Veel mensen sliepen nog of relaxten thuis in pyjama, vermoedde ik. Op allerlei manieren en in verschillende omstandigheden geven mensen invulling aan hun leven. Keuzes te over tegenwoordig. Zo liet ik in gedachten de samenleving de revue passeren. Er zijn er die kiezen voor geld of bezit of om dienstbaar te zijn aan de samenleving via de politiek, de zieken- of mantelzorg. Anderen kiezen voor een carrière in de sport, waar ze alles voor over hebben of kiezen voor kunst. En dat kunnen allemaal hele zinvolle bezigheden zijn.

Wat me ik me dan realiseer is dat kiezen voor een bepaalde richting of weg in je leven bepaald wordt door de omstandigheden, waarin datzelfde leven zich afspeelt. Wanneer er sprake is van sociale, financiële, psychische of fysieke beperkingen, dan valt er al heel wat minder te kiezen. Er zijn ook mensen, die voor het kwaad kiezen, zoals diegenen die beter worden van de handel in drugs. Niet de drugsverslaafden! Denk aan de opdrachtgevers en tussenhandelaren bij mensensmokkel of lieden die beter worden van oorlog, geweld of van de porno-industrie. Al die mensen die zichzelf gewetenloos verrijken ten koste van anderen. Wat bezielt deze mensen in Godsnaam vraag ik me dan af. Zulke keuzes worden niet in naam van God gemaakt.

Ik kies bewust voor God. Met de beste wil van de wereld kan ik niet anders. Niet dat ik nooit twijfel, gelukkig wel. maar dat maakt me ook rijper en wijzer. Niet dat ik God ‘in de vingers heb’ of een beter mens zou zijn. Nee, beste mensen, ik weet nauwelijks hoe het leven in elkaar steekt, laat staan wie of wat God is. Er zijn veel niet-gelovigen waar ik heel veel respect voor heb en veel van heb geleerd. Ik ben dus als Godgelovige niet beter dan wie ook. Ik bezit zelfs weinig talent om te geloven, want ik geloof niet zo gemakkelijk en vanzelf.

Mijn geloof rust op iets dat ik aangereikt krijg, een notie van een visie uit de Bijbel. Sommige teksten spreken me aan, soms letterlijk voor mijn gevoel, en geven iets prijs van wie wij ten diepste als mens zijn. Dat besef, die aanraking, dat kom ik op die manier nergens anders tegen. Soms zeggen passages uit de Schrift me ook helemaal niets en worstel ik ermee. Ik blijf er mee bezig. Een leven lang.

Een feitelijk of wetenschappelijk verhaal geeft een 'waarheid' weer. De werkelijkheid wordt door waarneembare of meetbare data ondersteund. Via een sprookje kan op een andere manier iets 'waars' aangereikt worden. Alleen moet je daar meer moeite voor doen. Het wordt niet van A tot Z aangereikt en uitgelegd. Via metaforen en symbolen wordt een diepere laag aangeboord dan enkel de tekstuele weergave. Kunst is ook zo'n manier, om iets van waarde - iets waars of werkelijks - weer te geven.

Geloofsverhalen vertellen iets waars van mysterieuze belevenissen en ervaringen in onze werkelijkheid. Maar hier is de waarheid niet zo eenvoudig te duiden. Het is erg moeilijk om het zuiver en waarachtig te laten zijn. Want simplisme en kitsch kunnen op de loer liggen. Voor het mysterie moet je jezelf openstellen en ontvankelijk maken. Het vraagt diepgang. Een voorbeeld van een geloofsverhaal uit de Bijbel dat mij enorm raakt en dat ik, zeker in momenten van moedeloosheid en onzekerheid, voor de dag haal, staat in het boek Exodus (Uittocht), hoofdstuk 3, vers 1 tot 6.

De Israëliet (strijder Gods) Mozes heeft een Egyptenaar gedood. Dat wordt gaandeweg bekend en omdat Mozes de toorn van de farao vreest, vlucht hij naar Midjan in de woestijn. Daar hoedt hij op een bepaald moment de schapen van zijn schoonvader

Jetro en trekt diep de woestijn in tot bij de Horeb (de Sinai), de berg van God. Mozes is vastgelopen en kan geen kant meer op. In zijn wanhoop en depressie overkomt hem iets bijzonders: Mozes heeft een diepte-ervaring. 'Daar verscheen de engel des Heren aan hem in een vuur dat uit de doornstruik opvlamde, maar de struik verteerde niet.'

Voor mij betekent dit, dat Mozes iets heel intens beleeft in een uitzichtloze situatie. Opeens ervaart hij licht in de duisternis. Er overkomt hem iets en er gebeurt iets met hem. Hij wordt innerlijk geraakt, zoals Paulus op weg naar Damascus of zoals Bernadette in de bergen van Lourdes. God roept hem vanuit de brandende struik toe: "Mozes, Mozes". Hij wordt twee keer bij zijn naam genoemd, God spreekt hem heel persoonlijk aan. Hij wordt gezien, hij doet er toe.

Zoals ieder van ons ertoe doet, want dit verhaal is ook voor ons bestemd. God openbaart zich aan Mozes en via dit verhaal ook aan ons, aan mij. En dan gaat het verhaal verder: "Kom niet dichterbij en trek je sandalen uit, want de grond waarop je staat is heilig." Dit betekent voor mij dat de situatie waarin ik verkeer en de plek waar ik mij in mijn leven bevind, ook 'heilig' is. Vol met mogelijkheden om er iets goeds, iets waardigs en waardevols van te maken. Deze onvoorwaardelijke liefde raakt me

telkens weer heel diep. Ik kan als kind van God aan elke situatie zin en bestemming geven. Zelfs als ik kansarm of ziek ben. Ja, zelfs in lijden en sterven.

De plaats waar ik sta, is heilig. Ik kan er met en voor God, die eeuwige Liefde is, iets waardevols en zinvol van maken. Ik kan het niet alleen, misschien soms een klein beetje. Ik ben het af en toe in de geschiedenis van mensen en in het pastoraat tegengekomen, dat geloven kracht kan geven die boven mensen zelf uitstijgt. Wat Mozes gebeurde, mocht Jezus ook leren kennen. En wij ook. Het is voor mij het hart van Zijn boodschap.

19 Het scheppingsverhaal (I)

Ik heb vaak van ouders gehoord, hoe ze de geboorte van hun kind(eren) als een wonder hebben ervaren. Een gebeurtenis, die eigenlijk niet onder woorden te brengen is. Ik heb dat zelf nooit van nabij meegemaakt, maar de verhalen vertellen mij iets wezenlijks. Als ik ontvankelijk luister, raakt dit wonderlijk gebeuren ook mij. Het is ook voor mij bestemd. Vanuit het raam van mijn woonkamer zie ik soms een stel oudere mensen, hand in hand wandelend, naar de winkels gaan. Het ontroert me af en toe zo, dat ik er even een ander mens van word. Het roept ontzettend veel op dan. Misschien dat anderen het zien zonder dat er verder iets gebeurt. Gewoon, een oud stel.

Een paar duizend jaar geleden, heeft een gelovige Israëliet een bijzondere ervaring gehad: hij werd door het mysterie van hemel en aarde geraakt. Misschien keek hij naar een vlucht vogels, die door de lucht langs het gebergte scheerde. Misschien was dat wel de aanleiding, dat hij opeens de schepping als wonderlijk en mysterievol kon ervaren. Als een scheppingsbeleving, die tegelijkertijd een Godservaring is. Hij zag wat anderen niet zagen, omdat hij gevoelig bleek te zijn voor het wonderlijke van de natuur. Bovendien was hij dichtertlijk begaafd, waardoor hij zijn intense ervaring op een eigentijds, oosterse wijze in een prachtig en aansprekend lied kon verwoorden. Dan spreek ik over een geloofsverhaal dat via poëzie overgebracht werd.

Toen zei God: “Er moet licht zijn!” En er was licht. En God zag dat het licht goed was. God scheidde het licht van de duisternis. Eerlijk gezegd had ik er nog nooit bij stilgestaan en beseft hoe onderlijk het is, dat er licht is en duisternis. Mediterend heb ik intens gevoeld, hoe een diep doordringend besef, wonderen in zich bergt. Vanuit een andere kijk, vanuit een religieus besef, opent zich dat wonder: er is licht, er is duisternis.

Het gedicht verhaalt van het ontstaan van de schepping in zeven dagen, de zeven dagen van de week. Zeven is een ritme dat door elk leven, elke cultuur, alle tijden trilt. Elke dag gebeurt er iets anders, iets wonderlijks. Door God ontstaan er steeds weer nieuwe wonderbaarlijke fenomenen. Bestudeer de wereld van de planten en de dieren maar eens. Kijk naar de heuvels, bergen en zeeën, naar het water en het land. Dat is niet door mensenhanden gemaakt, het is nauwelijks door mensen te bevatten. Het getal zeven staat voor geheimenissvolle zinvolheid. Alles heeft een diepere betekenis. En zelfs als mens kan je daar ook een diepere zin aan geven als je in een Schepper gelooft. Ja, dat geloof ik, getuigt de dichter van het scheppingslied.

De dichter verhaalt over de innige relatie van de mens met God: En God schiep de mens als zijn beeld; als het beeld van God schiep Hij hem; mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen. Nagenoeg elke

20 Het scheppingsverhaal (II)

dag besluit de dichter met: En God zag dat het goed was. Enkel de zesde dag sluit hij af met: God bekeek alles wat Hij gemaakt had, en Hij zag dat het heel goed was. Gods werk is voltooid. Op de zevendag dag rust hij en heiligt daarmee deze dag. Als je 's ochtends opstaat en deze tekst tot je door laat dringen, dan besef je hoe wonderlijk het leven is. Elke dag mag je weer leven. Als je dit diep tot je door laat dringen, kan je toch alleen maar dankbaar zijn? Als je met dit besef de dag begint, dan voel je het goddelijk gegeven leven de rest van de dag door je heen stromen. “God spreekt”, zegt de dichter. Geloofsovergave is het werkelijk luisteren naar en indrinken van de woorden van God. Elke dag weer.

De laatste tijd probeer ik drie keer per dag een half uur tijd vrij te maken voor meditatie en bezinning. Daarbij speelt het lezen in de Bijbel een grote rol. Ook al zult u er niet veel van merken, maar het maakt mij gelukkiger en mijn leven zinvoller. Voor mij bestaat er geen beter en waardevoller boek om zin aan mijn bestaan te geven dit ‘boek der boeken’.

De Bijbel zegt mij niets over de natuur, de geschiedenis of over aardrijkskunde als zodanig. Verhalen zijn ook cultuur- en tijdgebonden. Het is geen wetenschappelijke verhandeling, maar een boek dat via allerlei dichtertlijke en verbeeldende manieren, allerlei wegen voor mij opent, waardoor ik mij door het goddelijk mysterie kan laten aanspreken. Ik zeg wel eens ter vergelijking: om een mens te leren kennen lees ik liever een goede roman dan een biologieboek. Niet dat het ene boven het andere gaat, maar een roman neemt mij mee in het verhaal en geeft mij stof tot nadenken. Een biologieboek reikt mij alleen feiten aan, die door een ander verzameld zijn. De Bijbel moet je, net als een roman, leren lezen! Je moet er de tijd voor nemen en ervoor openstaan. Rust en ruimte nemen, zodat het mysterie als het ware diep in je plaats kan nemen. Het is geen kant en klare hap tekst en je kunt er niets mee bewijzen.

De Bijbel wil een wegwijzer zijn tijdens je zoektocht naar de zin van het leven. Op deze weg kun je leren ontdekken wie de mens werkelijk is. Wie jij werkelijk bent. Zoals ik al eerder heb aangegeven, staat er in het eerste hoofdstuk geschreven, dat de wereld en de mens geschapen zijn. Als je dit beseft en ernaar leeft, betekent dit nogal wat voor je manier van leven en voor de omgaan met het bestaan. Want het leven is een godsgeschenk.

Vervolgens wordt beschreven, dat de mens geschapen is naar het beeld van God. Ieder mens is dus bijzonder. Dit besef houdt een opdracht in. Bovendien wordt er gesproken over de mens als mannelijk en vrouwelijk geschapen'. Dit betekent dus, dat geen mens hetzelfde is en ook niet kan zijn, met alle gevolgen van dien. Een mens wordt pas volledig menswaardig in relatie met de ander. Wij staan in verbinding met onze medemens. Wij staan in contact met God zelf.

In het tweede hoofdstuk van het scheppingsverhaal laat de schrijver God concluderen: Het is niet goed dat de mens alleen is, ik zal een helper voor hem maken die bij hem past. Dit zijn woorden die mij inspireren, mij aanspreken, omdat ze mij iets wezenlijks over het leven te vertellen hebben. De hele Bijbel door vind ik zinnen om bij stil te staan, om te overwegen en om er van te leren voor mijn eigen leven.

In het inleidende gedeelte van de Bijbel — want zo lees ik de eerste hoofdstukken — wordt ook melding gemaakt van de aanwezigheid van het kwaad. Ook de dood krijgt een plaats. De Bijbelschrijver verwoordt dit als volgt: De mens wordt door God in een prachtige tuin geplaatst (Paradijs) om te bewerken en om er over te waken'. De schepping vraagt iets van ons, wij zijn er verantwoordelijk voor. Wij mogen er ook van genieten, want God plaatst midden in de tuin bomen, waar we op allerlei mogelijke manieren de vruchten van mogen plukken. God wil ons geluk.

Er is echter één boom, midden in de tuin, waar we niet van mogen plukken, want dan worden we ongelukkig. Dat is de boom van kennis van goed en kwaad. Wat goed en kwaad is, daarvoor moeten wij bij God zijn of bij de mens die horig is aan God. De mens, die God hoort en naar zijn wijzing luistert. De mens is niet God. God is de Vader en Moeder waar het mensenkind naar moet luisteren. Anders verdwaalt hij op zijn levensweg en vermoordt hij net als Kaïn zijn broeder en medemens Abel.

Als ik naar het dagelijkse leven kijk, zowel in het groot als in het klein, dan is dit toch voedsel voor bezinning? Zo kan het leven menswaardiger worden volgens mij. Als wij deze richtlijnen in ons eigen leven maar willen implementeren, zodat ze er echt deel van worden en wijzelf deel worden van

het goddelijke. Om mens te worden hebben wij elkaar nodig. Wie dit bedacht heeft, prachtig! Het lijkt wel een gedicht of een roman. Er staat veel meer in dan één persoon er uit haalt. Het is voedsel voor iedereen, want wij zijn allemaal op weg. Wij zijn samen onderweg. Anderen lezen en zien weer andere waarden, ontdekken nieuwe lagen en kunnen dat delen. Het is zo verrijkend met anderen over dit soort teksten te praten. Tegenwoordig doe ik dat ook met oud-collega's. Zowel met protestanten als met katholieken. Maar ook met voormalig studiegenoten. Als je ouder wordt, is er meer tijd en ruimte voor de diepere en meer wezenlijke vragen van het bestaan.

In onze economische crisistijd zou het goed zijn als er meer mensen zouden reflecteren over deze mooie teksten. Niet alleen economen, politici en prominente figuren. De Bijbel ontvangt iedereen! Het kan ons de weg wijzen naar de juiste mentaliteit bij het zoeken naar menswaardige oplossingen voor de vele problemen die de wereld kent. Van de vruchten van de boom van kennis van goed en kwaad dient de mens af te blijven. Dat is aan de Schepper van het leven.

Er staat zoveel wijsheid in de Bijbel. Het is één grote toekomstbelofte. Iedereen die hierin zoekt, die zal ook vinden.

Voor veel moderne van huis uit gelovig opgevoede mensen is het geloof niet meer vanzelfsprekend. Als katholiek, protestant of van welke religie of levensbeschouwing dan ook, groeiden de meesten van ons ouderen op in een samenhangende en vrij gesloten wereld. We namen meestal aan wat we van huis uit meekregen en wat we in onze gesloten gemeenschap samen beleefden. We voelden ons geborgen, uitzonderingen daargelaten.

De eventuele vraagtekens bij dat leven drongen bij lange na niet zo ver door als in deze moderne tijd. Wij krijgen nu zoveel andersoortige informatie over ons heen, dat we er vaak niet goed raad mee weten. Het vanzelfsprekende in onszelf is aangetast. De Paus is voor veel katholieken niet meer het alles bepalende geweten. De leer van de Rooms-Katholieke Kerk wordt door veel mensen persoonlijk ingevuld. Woorden zoals 'almachtige God', 'hel en hemel', 'engelen', daar kunnen we niet goed meer mee uit de voeten. De oude betekenissen vervagen of zijn niet meer relevant, zo wordt geredeneerd. Wat zonde is, wat we behoren te doen, dat bepalen wij zelf wel. Ik denk ook aan de eucharistieviering op zondag: hoeveel mensen wonen die nog bij?

Dit hoeft niet per definitie slecht te zijn, want je zou ook kunnen zeggen, dat zo'n ontwikkeling bij eman-

>>

cipatie en volwassenwording van onze geloofsbeleving hoort. Maar wat ik wel heel erg jammer vind en wat mij eerlijk gezegd ook veel pijn doet is, dat vooral van huis uit vele katholieke gelovigen zich hoegenaamd niet verdiepen in of bezinnen op de werkelijke waarden van ons geloof. Een geloof rijk aan historie en zinvolle rituelen; een geloof, dat zoveel mensen vóór ons tot steun is geweest. Geëmancipeerd geloven is inderdaad niet gemakkelijk, maar om nu bijna alles maar opzij te schuiven of overboord te gooien?

De rijkdom en de waarden van een geloofsbeleving, de vruchten daarvan, kunnen alleen geplukt worden na worstelen, bevragen, zoeken en tasten bij de bronnen van ons geloof. Dat vergt persoonlijke verdieping, inzet en volharding. Dat kan je niet zo maar even in een supermarkt kopen of via Internet bestellen! Integendeel. Ik zou willen stellen, dat je dat met lege handen doet. De Bijbel zó leren lezen, dat je er als moderne mens door geïnspireerd raakt, dat gaat niet vanzelf. Dat moet je leren, daar moet je wat voor doen en daar heb je ook hulp bij nodig.

Velen van u weten ondertussen, dat ik nu meer tijd besteed en kán besteden aan Bijbelse bezinning. Het vult mijn leven met wezenlijke inhoud. Zo liet ik onlangs de tekst van hoofdstuk 20 van Exodus (het boek van de Uittocht) weer eens op mij inwerken. Door herhaaldelijk lezen en mediteren, werd

ik weer diep aangesproken door de tien geboden. De tien levenswoorden van de Heer zijn goede richtingwijzers op de weg naar een waardevol leven. Als christen en maatschappelijk betrokken en geïnteresseerd mens krijg je ook nu nog handvatten aangereikt om je in deze tijd goed te verhouden met je omgeving en medemens.

Het begin vertelt hoe wij als mensen met God en met elkaar om dienen om te gaan. Deze openbaring wordt in de Bijbel aan het begin van het ontstaan van het volk Israël in de woestijn geplaatst. Daarna wordt verhaald over de worsteling van het volk van God om naar die maatstaven te handelen in het dagelijks leven. Dit lukt hen niet echt, het gaat vaak helemaal mis, zo lezen we dan. God staat niet aan de kant toe te kijken, maar blijft mensen tot steun. Telkens opnieuw stuurt God profeten, die met gevaar voor eigen leven Israël weer bij de les van Gods openbaring proberen te krijgen.

In de evangeliën van dé profeet bij uitstek, Jezus van Nazareth, worden de tien levenswoorden samengevat in het voornaamste gebod: "Gij zult de Heer uw God beminnen met geheel uw hart, geheel uw ziel en geheel uw verstand en het tweede daaraan gelijk: gij zult uw naaste beminnen als uzelf." Dit staat op gelijk niveau. Het is én God én de medemens. In die volgorde. Is dit het nu, denk je dan.

Voorin mijn Bijbel heb ik de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens gestopt. Deze verklaring, die in 1948 door 48 en nu al door meer landen is onderschreven. Het is volgens mij een uitwerking van het tweede gedeelte van de tien levenswoorden uit Exodus 20. De eerste vier zijn overgeslagen. De relatie van de mens met zijn God is naar de achtergrond verdwenen en wordt niet expliciet meer vermeld. De religieuze mens heeft in de loop van de geschiedenis God, die wezen en oorsprong is van Liefde en Gerechtigheid, zeer klungelig, gemakzuchtig, oppervlakkig en egocentrisch beleefd. Mijzelf niet uitgezonderd. Want het geloof zoals Jezus ons heeft voorgeleefd, zelf naleven en daar de uiterste consequenties van dragen? Tja, dat vergt wel erg veel van ons!

"Oordeel niet. Bemin je vijanden. Als je op de ene wang wordt geslagen, bied dan de andere ook aan. Je wint je leven door het te verliezen. Mij volgen is jezelf verloochenen en Mijn kruis opnemen. Wie van u zonder zonde is, die gooie de eerste steen." En ook uitermate actueel: "Het is gemakkelijker voor een kameel door het oog van de naald te kruipen, dan voor een rijke om in het rijk van God te komen."

Lees de hoofdstukken 5 tot en met 7 van het Evangelie volgens Matteüs er maar weer eens een paar keer rustig op na. Daar staat tekst, die velen van ons christenen niet echt helemaal serieus genomen

hebben. Voor mij gaat deze tekst nóg dieper en is ze voor de mens nóg waardevoller dan de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens! Al blijf je er je hele leven mee bezig en al zullen we ze wellicht nooit ten volle beseffen, we dienen deze woorden als christenen toch minstens serieus te nemen. Als wegwijzers voor een waardevol menselijk leven. Hoezeer en hoe vaak ze ook tegen de geldende regels van de wereld indruisen.

Er zijn hoogstaande mensen, zuiver van hart en ziel, die hun mens zijn écht weten te verheffen en zo het platte aardse ontstijgen. Ook wij worden uitgenodigd om deze weg proberen te volgen. En wij komen onszelf dan natuurlijk enorm tegen. Maar ondanks dat, is deze weg de enige Weg, de weg naar God. God tegemoet gaan betekent jezelf verliezen. Het christelijk geloof heeft de mens iets wezenlijks te bieden. De Schrift om mee te beginnen.

22 Waar staat u voor open?

Wanneer een indiaanse boer een schop in de grond steekt om het land te bewerken, vraagt hij aan Moeder Aarde of hij dat wel mag. Hij beseft, dat de aarde niet van hem is, maar die heeft ontvangen. De aarde is geschapen en daarom beschouwt hij het niet als zijn bezit.

Deze visie, deze levenshouding komt op ons moderne westerse mens, wat vreemd over. Deze gaat uit van het standpunt: ik ben zelfstandig en onafhankelijk. Ik ben heer en meester over de aarde, het heelal, het leven en zeker mijn eigen leven. Toch? Sprookjes bestaan niet in zijn beleving. De moderne mens kan zich dan ook moeilijk toevertrouwen en overgeven aan een Schepper God. Wie is dat? Wat is dat? Het valt buiten de logica van zijn denken.

Nu zou ik de moderne mens tekort doen door hiermee te zeggen, dat hij ongelovig is. Hij, gelooft nog wel hoor. Velen doen dat nog. De moderne mens gelooft in de moderne mens. Hij gelooft in zichzelf en in een maakbare wereld. Hij gelooft in gerechtigheid, vrede, liefde, welzijn, in de geestelijke, psychische en lichamelijke gezondheid. Het is een krachtig geloof dat vertrouwt stelt op materiële welvaart en de status van bezit. In de macht en kracht van een kleine groep en dus in de onmacht van de massa. Alles bij elkaar zijn dat heel wat afgoden, te veel om allemaal te noemen. U kunt er zelf vast ook wel een paar bedenken.

Nee, de moderne mens gelooft zeer zeker, maar zijn geloof reikt niet verder dan zijn eigen bestaan. De wereld begrenst zijn leven. Dat betekent dat hij opgesloten blijft in wat de Duitsers het *Diesseitige* noemen, het 'binnenwereldse'. Dat wat er aan deze kant is, dat wat wij kunnen waarnemen. Het aardse, het hier en nu.

Geloven in de opponent, het *Jenseits*, in een wereld die ons begrip te boven gaat en al het aardse en wereldse overstijgt, dat is een stap te ver. Of een stap te veel, want daar gelooft de moderne mens niet in. De wereld van God en het grote mysterie (niet: mysterieuze), die wereld lijkt voor de moderne mens zo goed als potdicht te zitten.

Staat u ervoor open?

23 Vergeven

Ik zou zo graag met één woord duidelijk willen maken, dat ik geloof en dat geloof beleef. Dat uw en mijn bestaan, dat het menselijk bestaan verder reikt dan de horizon van deze wereld. Dat er waarden eigen te maken zijn, die het alledaagse platte leven overstijgen. Die waarden die datzelfde leven zo mysterievol kunnen maken. Ik kan het misschien proberen aan de hand van een werkwoord: 'vergeven.' Vergeven is een werkwoord, een opgave, want het gaat niet vanzelf. Het werkt niet automatisch wanneer u het uitspreekt of in uw gebed verwerkt. Het is hard werken, maar zeker de moeite waard.

Vergeven... 'Ver' betekent: alsmaar, onophoudelijk, steeds weer. Het geven houdt niet op. Je kunt er eindeloos mee doorgaan en grenzen mee overschrijven. En hoe verder je daarmee die eindeloze en grenzeloze ruimte van vergiffenis ingaat, des te menswaardiger word je en des te dieper raak je aan het geheim van het leven. Het is een facet van het meest onuitputtelijke woord dat er bestaat: Liefde met een hoofdletter. Het is een onderdeel van het allermooiste en het meest waardevolle in het menselijke bestaan.

Vergeven is een kans om te laten zien hoe groot je liefde is ten opzichte van diegene, die het meest volwaardig en volmaakt Liefde is. Ik maak onderscheid tussen 'houden van' en 'liefhebben'. Houden van is voor mij iets heel vanzelfsprekends: ik houd van

mijn familie, vrienden, een glas wijn of noem maar op. Ik profiteer van die liefde. Het doet mij immers goed. Do ut des zegt men in het Latijn: geef en er zal gegeven worden. En al wordt het woord liefde hier gebruikt, toch gaat liefde wezenlijk verder dan houden van. Zo ook vergeven.

Een pure, zuivere liefde kent geen egocentrisme en heeft weet van 'geven om niet'. Dan pas begint het vergeven. Begint, want het vergeven kan eindeloos ver gaan, je kunt er grenzeloos mee bezig blijven. Wat niet wil zeggen dat het valse bedekt dient te worden of dat het kwaad niet benoemd hoeft te worden. Het wil evenmin zeggen, dat je altijd bij elkaar moet kunnen blijven of dat je met de ander, wie dan ook, altijd door één deur moet kunnen. Goed en kwaad bestaan en beide fenomenen dienen erkend te worden, maar o wee die liefdeloze vinger.

Vergeven dient volgens Jezus van Nazareth niet op te houden als de ander je in de steek laat, je krenkt, belazert of kwaad doet. Het is een levenslange opgave om als christen goed en kwaad te onderscheiden. Je zou kunnen spreken van een levenstaak. Wij zijn van goddelijke afkomst, want we mogen ons kinderen van God noemen. Die bijzondere waardigheid brengt verantwoordelijkheid met zich mee. Te beginnen met de gedachte dat ons leven van God gegeven is. Dat wij Christus willen volgen in ons le-

>>

24 Afscheid van het parochieblad (2013)

ven. 'Mens, stijg boven jezelf uit: weet te vergeven.' Probeer het, telkens weer. Kijk in oprecht handelen hoever je komt. Streef het bereikbare na. Want het is nogal wat, om met Jezus te spreken, om minimaal zeventig maal zeven keer te vergeven! De Zoon van God toont ondermeer zijn goddelijkheid door zelfs aan het kruis, door alle pijn, onmacht en sterven heen, zijn vijanden te vergeven: 'Vader, vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen!' Zelfs dan bemiddelt hij voor iedereen die hem te na gekomen is, voor diegenen die hem ter door veroordeeld en gebracht hebben.

Ik las ooit de volgende zin van een mysticus : 'Vergeef, voordat ge bidt, allen die u hebben gekrenkt en bid dan pas. Alleen dan zal uw gebed opstijgen naar Gods tegenwoordigheid. Als ge niet vergeeft, blijft het eenvoudigweg op aarde.

Toen ik in maart 1977 naar Westervoort kwam, kreeg ik als pastor voor het eerst te maken met het parochieblad, dat wekelijks verscheen. De Peddel deed sinds 1961 dienst als parochieblad. De twee jaar ervoor was het een verenigingsblad van de Verkenners. Leider Harrie Kemperman was oprichter en redacteur, toen de toenmalige pastoor hem vroeg of het als parochieblad dienst kon gaan doen. De oprichter ging hier enthousiast mee akkoord.

De Peddel komt uit een citaat van Lord Robert Baden- Powell, de grondlegger van de Scouting. Deze beweging staat in rooms-katholieke kringen bekend als verkenners en padvinders: 'Peddel je kano zelf!' Wat niet betekent 'zoek het zelf maar uit, maar wel 'zorg zelf voor de vooruitgang in je leven, als het nodig is, help ik je.'

Het blad viel goed in de smaak door de herkenbare artikelen van Ene Dinges (Eef van de Linde), naast de misintenties, vieringen en actuele en relevante mededelingen. Behalve Eef, zaten Harrie Kemperman en Eef van de Linde was ook ik lid van het redactieteam. Er waren nagenoeg geen kosten aan verbonden, omdat drukkerij Kemperman die voor de rekening nam en de rest van het werk, zoals de financiële en ledenadministratie bijhouden, vouwen en verspreiden, door vrijwilligers werd verzorgd.

Rond 1987 werd De Peddel een maandblad en moesten mensen zich niet langer abonneren om het blad in de bus te krijgen. Niet onterecht denk ik, want wekelijks was te arbeidsintensief en het doel was álle parochianen met dit orgaan te bereiken. Wel werd jaarlijks een vrijwillige bijdrage gevraagd om het blad in stand te houden. Na tien jaar was het ook tijd om het 'bloed te verversen': er kwam een nieuwe redactieraad. Harrie Kemperman trok zich terug en Eef van de Linde stierf helaas midden 1988. Van het oude redactie-trio bleef ik over. Wat een prachtig werk is er in die tijd verzet!

Het overleg en de samenwerking, en door er de schouders onder te blijven zetten, werd de kwaliteit van De Peddel steeds beter. Bovendien werd de onderlinge band in de parochie erdoor versterkt. Ik durf te stellen dat De Peddel een symbool van de gemeenschap werd.

Met grote dankbaarheid denk ik terug mijn tijd in de redactie. Ik wil iedereen die ooit bij het parochieblad betrokken was of nog is, hartelijk danken voor alle inzet. Het was een goede, gezamenlijke inspanning. Zoals met alles komt er een tijd van afstand doen en afscheid nemen. En maakt het oude plaats voor het nieuwe. Onze oude Peddel is niet meer, maar heeft plaats gemaakt voor een nieuw blad en nieuwe mensen.

Het belangrijkste is dat het middel de mensen verbindt, die een gemeenschap vormen rondom Christus. Hij, die levensbron is, en wiens boodschap wij aannemen en uitdragen. Daar gaat het om!

25 Afscheid als voorganger in de weekendvieringen

Het leven gaat door, maar verandert continu.

Op weg naar mijn tachtigste verjaardag, realiseer ik me dat misschien wel meer dan voorheen. Het jaar 2014 is dan ook het jaar waarin ik als emeritus niet meer zal voorgaan in de weekendvieringen. De heren Hendriksen, voormalig pastoor van Duiven en Groessen en daarna deken van Doetinchem, en Van Merm, oud-deken van Zevenaar, nemen die taken over.

Het voorgaan wordt mij na al die jaren wat zwaar. Behalve dat, vind ik het passend om plaats te maken voor anderen, nu ik op een leeftijd ben, waarbij gezondheid, kracht en kwetsbaarheid meer en meer een rol gaan spelen. Ik verdwijn echter niet helemaal van het toneel en zal hier en daar nog wat hand- en spandiensten verlenen. Maar in overleg met pastoor Thanh Ta leg ik in principe mijn taken neer.

Ik ben God en u, parochianen, enorm dankbaar dat ik al die jaren in Westervoort, Loo, Duiven en Groessen mijn werk mocht doen. Want wat heb ik veel ontvangen! Door elkaars leven te delen, voor te mogen gaan, zieken en stervenden te begeleiden heb ik mijn priesterschap een zinvolle invulling kunnen geven. Daardoor ben ik ook als mens gegroeid, hoe beperkt dat misschien zal zijn.

De liturgische vieringen in de geloofsgemeenschappen en de momenten van gedeelde bezinning, meditatie en gebed, blijven me dierbaar. Geloven in God en daarvan getuigen geeft een wezenlijk diepe invulling aan mijn menselijk bestaan. Dank daarvoor.

Moge de goede God u allen zegenen.

Historische Kring Westervoort
- Jaarlijkse 'Moesaete' - 8 december 2011

*Heer en Machthebber over mijn leven,
laat mij niet in de greep
van de geest van ledigheid en lichtzinnigheid,
van hoogmoed en praatzucht.*

*Neen, verleen uw dienaar
een geest van inzicht, van nederigheid,
van geduld en liefde.*

Amen.

*Gebed van de heilige Efraïm de Syriër
(ca. 306-373)*

